

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ
УКРАЇНКИ**

«Затверджено»

Голова приймальної комісії
Волинського національного
університету імені Лесі Українки
Анатолій ЦЬОСЬ

«26»

2021 р.

**ПРОГРАМА
ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ
З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ
ДЛЯ ВСТУПУ НА НАВЧАННЯ НА ОСНОВІ ОС «БАКАЛАВР»,
«МАГІСТР», ОКР «СПЕЦІАЛІСТ» ДЛЯ ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬОГО
СТУПЕНЯ «МАГІСТР»
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 035 – «ФІЛОЛОГІЯ»**

**(освітня програма – «Українська мова та література.
Світова література»)»**

ЛУЦЬК – 2021

Пояснювальна записка

Пропонована програма містить перелік питань із основних розділів мовознавчих та літературознавчих курсів згідно з навчальним планом підготовки бакалавра з напрямку підготовки 035 Філологія (Українська мова та література), а також списки рекомендованої літератури та критерії оцінювання знань та вмінь претендентів на навчання.

Тематичний виклад змісту

Розділ 1. Українська література

1. 1. Український фольклор

Специфіка фольклору (пострадянська, європейська та американська парадигма). Основні характеристики фольклору. Фольклор і фольклористика. Місце фольклору в системі гуманітарних наук.

Школи і напрями в українській фольклористиці. Міфологічна школа – типове явище епохи романтизму. Міграційна школа як результат європейської інтеграції другої половини XIX ст. Географічно-історичний напрям. Історична школа як продовження традицій міфологічної в умовах Росії. Антропологічна школа як наслідок культурного освоєння європейцями африканського та австралійського материків в кінці XIX - початку XX ст. Психологічна теорія Вундта. Сексуальна теорія Фрейда. Етнопсихологічна теорія Кардинера. Соціально-дифузна теорія Дюркгейма. Структуралістична теорія Леві Строса. Ритуально-міфологічна теорія Юнга.

Утилітарно-магічні функції первісного фольклору. Вербальна, музична та акціональна сторони фольклорного явища як відображення первісного синкретизму. Обрядовий і необрядовий фольклор. Календарно-обрядовий фольклор, його функціонування. Обрядові пісні, драматично-ігрові дійства, магічні тексти. Десакралізація та естетизація фольклорних явищ, трансформація обрядового фольклору в необрядовий. Необрядові жанри усного фольклору.

Загадка та її ритуальні функції. Походження загадок. Явище евфемізації як основа неметафоричної загадки. Трансформація змісту і форми загадок.

Народна драма. Зоомістерії "Ведмідь", "Кінь", "Коза". Вертепна драма – синтез літературної та фольклорної традицій. Народна драма "Цар Маркімільян".

Весняно-літня календарна обрядовість і її поезія. Весняні календарні обряди і їхні основні функції. Веснянки, гаївки, рогульки – спільне й відмінне. Риндзівки та волочесні пісні. Русальні обряди "куста" та "проводи русалок". Русальні пісні. Купальський обряд та купальські пісні.

Осінньо-зимова календарна обрядовість і її поезія. Жнивварські обряди і пісні. Різдвяно-новорічні календарні обряди. Колядки і щедрівки: основні теми та мотиви.

Народні думи та їх виконавці.

Українська фольклорна проза: проблема жанрової диференціації.

Генеалогія казки. Казки про тварин. Магічні функції казки. Мисливський та скотарський типи сюжетів. Основні композиційні особливості казки про тварин.

Чарівні казки. Чоловіча та жіноча ініціації як історична основа сюжетів чарівної казки. Особливості сюжетів та композиції чарівних казок.

Родинно-побутові пісні. Пісні про кохання, про жінку, долю, колискові, вдовині, сирітські: основні теми й мотиви.

Родинно-обрядові пісні. Весільні. Голосіння.

Соціально-побутові пісні. Козацькі, чумацькі, бурлацькі, наймитські, заробітчанські, рекрутські, солдатські та жовнірські, стрілецькі пісні.

Пісні-балади. Тема кохання та дошлюбних відносин у баладах. Пісні-балади про сімейне життя. Історична тема в піснях-баладах.

Пісні літературного походження. Фольклоризм та фольклоризація як основні генетично-композиційні чинники пісень літературного походження.

Неказкова народна проза. Легенди, перекази, оповіді.

1. 2. Давня українська література

Особливості давньої літератури, передумови її творення, зв'язок з усною народною творчістю, проблема періодизації.

Література Київської Русі (кін. X ст. – середина XIII ст.). Перекладна й оригінальна література.

Характеристика перекладної літератури Київської Русі, її значення та місце в розвитку давньоруської писемності. Засвоєння візантійської літератури і роль давньоболгарського письменства як посередника у цьому процесі. Жанри перекладної літератури – Біблійні книги, апокрифи, житійна література, науково-природничі книги, історико-повістева література, збірники афоризмів, повісті та романи.

Біблія як основа релігійного вчення, багатомістовий запас людських знань, історичний документ і пам'ятка світової культури. Походження Біблії, її складові частини – Старий і Новий Завіт. Біблійні образи і мотиви в українській літературі.

Оригінальна література Київської Русі. Загальна характеристика літописів, їх світове значення. Літописи як видатні історичні та літературні твори, їх джерела. Найдавніші літописні зведення і списки. “Повість врем'яних літ” (1113 р.). Ідейно-тематичний зміст літопису, його легендарно-оповідні жанри. Київський літопис (кін. XII ст.) як продовження “*Повість врем'яних літ*”. Відображення у ньому міжкнязівської боротьби. Галицько-Волинський літопис – твір західноукраїнської літописної традиції XIII ст.

“*Поученіє*” (1117 р.) Володимира Мономаха (1113 – 1125). Жанрові особливості. Автобіографічна і дидактична частини. Позитивний образ патріота, державного діяча.

Ораторська проза. Два типи проповідей – повчальні та урочисті. “Слово о законі і благодаті” (1049) митрополита Іларіона як зразок урочистого красномовства і тогочасної публіцистики.

“Слово о полку Ігоревім” (1187 р.) – визначна пам'ятка давньоруської літератури. Історична основа твору. Тема, ідея, образи, художня майстерність. Використання мотивів та образів “Слова...” в українській літературі.

“*Києво-Печерський патерик*” (XIII ст.) і його основа – листування Симона і Полікарпа. Церковно-легендарний зміст, патріотична і дидактична спрямованість “Києво-Печерського патерика”.

Епоха Ренесансу в Україні (сер. XV – к. XVI ст.). Діяльність братств. Волинські культурні осередки. Творчість латиномовних письменників-гуманістів: Юрія Дрогобича (“Прогнозтична оцінка поточного 1483 р.”), Павла Русина (“Пісні Павла Русина з Кросна”), Себастьяна Кленовича (поема “Роксоланія”), Станіслава Оріховського (полемічні, морально-дидактичні твори).

Полемічна література як своєрідна публіцистика на зламі XVII ст., її місце в історії української літератури. Виступи українських письменників-полемістів проти унії. Два протилежних табори полемістів: православний і католицько-уніатський. Полемічні твори Герасима Смотрицького, Христофора Філалета, Клірика Острозького, Мелетія Смотрицького, Захарії Копистенського, “Пересторога” невідомого автора.

Творчість Івана Вишенського (1545 / 1550 – 20-і рр. XVII ст.). Біографічні відомості про письменника. Характеристика його світогляду. Ідейне спрямування творів І. Вишенського, особливості стилю. І.Франко про І.Вишенського.

Причини появи в кінці XVI ст. нових літературних жанрів – віршування і шкільної драми, їх зв'язок зі шкільною освітою. Поняття про панегіричні, історичні і моралізаторські вірші. Шкільна драма, її зв'язок з європейським театром. Декламації і діалоги як початкові форми шкільної драми. Найдавніші українські інтермедії.

Нові тенденції в розвитку ораторсько-проповідницької прози другої половини XVII ст. Дві стильові форми проповідей – традиційна проповідь без “риторичних хитрощів” і нова проповідь у стилі бароко, орієнтована на досвід західних проповідників. Ораторсько-проповідницька проза Інокентія Гізеля, Лазаря Барановича, Іоанікія Галятівського, Антонія Радивилівського.

Поняття “бароко” як літературного напрямку, художнього стилю і культурної епохи (XVII – XVIII ст.). Українське літературне бароко, його місце в історії української літератури. Характерна тенденція у розвитку барокової поезії – увага до віршової форми, багатство версифікації. “Курйозні” вірші Івана Величковського – “ехо”, ракоподібні вірші, акровірші та інші “поетичні штучки” як вияв стилю бароко. Збірка “Млеко...” (1691р.) – антологія української курйозної поезії.

Віршова творчість Климентія Зіновієва (прибл. 1633 – після 1701).

Біографічні відомості про поета. Новизна тематики його віршів, змалювання побуту і життя людей різних станів і професій. Дидактична спрямованість віршів Климентія Зіновієва.

Основні риси драматургії другої пол. XVII ст., її зв'язок зі школою. Тематичні цикли шкільних драм: різдвяні і великодні (містерії), драми-міраклі, драми-мораліте. Характеристика драм “Царство Натури Людської”, “Олексій, чоловік Божий”, “Слово про збурення пекла”.

Розвиток паломницької прози в часи Бароко. місце в ній світського матеріалу, посилення психологізму оповіді, пригодницьких елементів. Індивідуалізація творчості. “Странствованія” Василя Григоровича-Барського.

Розвиток агіографічної прози. Поява нових редакцій “Києво-Печерського Патерика” (Сильвестра Косова, Йосипа Тризни). “Великі Четві-Мінеї” Дмитра Туптала – найбільше зібрання житій святих.

Козацькі літописи – самобутнє явище української історичної прози та історіографії (XVII – XVIII ст.). Основна тема козацьких літописів, їх жанрові ознаки та політична орієнтація авторів. Аналіз літописів Самовидця, Григорія Грабянки, Самійла Величка.

“Історія Русів” (кін. XVIII ст. – поч. XIX ст.) – найцінніша історико-публіцистична праця, підсумок козацько-старшинської історіографії. Вплив “Історії Русів” на українську романтичну літературу XIX ст.

Феофан Прокопович (1677 – 1736) – видатний український письменник, теоретик літератури, громадсько-культурний і церковний діяч. Місце трагікомедії “Володимир” (1705 р.) у розвитку української історичної драми.

Анонімна драма ***“Милість Божя” (1728 р.)*** – друга спроба відтворення історичної тематики засобами драматичного мистецтва і перша драма про Б.Хмельницького.

Драма-мораліте Георгія Кониського (1717 – 1795) “Воскресіння мертвих” (1747 р.) як спроба органічного поєднання релігійного сюжету і соціального конфлікту.

Творчість мандрівних дяків в українській літературі XVIII ст. Поняття про пародії і травестії. Вірші-травестії на релігійну тематику. Бурлескний характер цих віршів. Тема шкільної науки у творах мандрівних дяків.

Соціально-політичні обставини виникнення української сатири XVIII ст. як окремого жанру. Сатирично-гумористичні віршовані оповідання, їх ідейно-художні особливості. Соціально-політична сатира. Викриття в ній недоліків соціального ладу.

Творчість Івана Некрашевича (1742 – 1796). Змалювання нових взаємин між парафіянами і попом.

Григорій Сковорода (1722 – 1794) – найвидатніший український поет, байкар, перекладач і філософ XVIII ст. Г.Сковорода – автор “Саду божественних пісень” (1753 – 1785). Композиція і зміст збірки.

Г.С.Сковорода – перший український байкар, його погляди на жанр байки. Збірка “Байки Харківські” (1769 – 1774). Джерела байок, їх тематичні цикли. Ставлення письменника до явищ суспільного життя і моральних цінностей. Його погляди на навчання і виховання у притчах.

1. 3. Історія української літератури першої половини XIX століття

Історико-літературні передумови творення нової української літератури. Національні основи нової української літератури, періодизація.

Період становлення нової літератури. Традиції давньої української літератури (бурлескно-травестійної, сатирично-гумористичної літератури та мемуарно-історичної прози). Доба Просвітництва як ідейно-естетичне явище XVII – поч. XIX ст. Просвітительський реалізм – один із основних літературних напрямів, розвиток сентименталізму й преромантизму у межах Просвітництва. Зародження літературно-естетичної та літературно-критичної думки.

І.П.Котляревський (1769 – 1838) – зачинатель нової української літератури. Бурлескно-травестійна поема “Енеїда” (1798). Становлення просвітительського реалізму в поемі.

Вплив “Енеїди” І.П.Котляревського на розвиток *бурлескно-травестійної поезії* (анонімні твори “Вояж по Малій Росії...”, “Малоросійські вірші...”, “Вакула Чмир”, твори Г.Кошиць-Квітницького, П.Данилевського, К.Пузини, П.Білецького-Носенка, К.Думитрашка, П.Кореницького, С.Александрова, Я.Кухаренка).

Драматургія І.П.Котляревського. П’єса “Наталка Полтавка” (1819). Особливості жанру. Характер конфлікту. Сценічне життя п’єси.

Водевіль “Москаль-чарівник” (1819). Морально-етична суть конфлікту.

Розвиток *побутово-етнографічної драматургії* (“Побут Малоросії в першу половину XVIII століття” Р.Андрієвича, “Любка, або Сватання в с.Рихмах” П.Котлярова, “Простак” В.Гоголя”); елементи романтизму в побутових п’єсах К.Тополі, Я.Кухаренка, С.Писаревського, К.-А.Гейнча.

Педагогічно-просвітительська діяльність **Павла Білецького-Носенка (1774 – 1856)**. Зачинатель жанру віршової літературної казки. Поема “Горпинида, чи Вхопленая Прозерпина” (1818). Балади. Типи байок. Роман “Зиновий Богдан Хмельницький”.

Літературна діяльність **Петра Гулака-Артемівського (1790 – 1865)**. Переклади та переспіви. Вірш-послання “Справжня Добрість” (1817). Жанрові різновиди байок. П.Гулак-Артемівський у жанрі романтичної балади “Твардовський” (1827), “Рибалка” (1827).

Григорій Квітка-Основ’яненко (1778 – 1843) – основоположник нової української прози. Повісті та оповідання бурлескно-реалістичного характеру (“Конотопська відьма” (1836), “Салдацький патрет” (1833) та ін.) та сентиментально-реалістичні повісті письменника (“Маруся” (1832), “Сердешна Оксана” (1838) та ін.). Т.Шевченко, П.Куліш, І.Франко та ін. про прозу Г.Квітки-Основ’яненка.

Розширення тематичних горизонтів української драматургії та збагачення її художніми відкриттями Г.Ф.Квітки-Основ'яненка ("Сватання на Гончарівці" (1835), "Шельменко-денщик" (1838) та ін.).

Життєвий і творчий шлях **Є.П.Гребінки (1812 – 1848)**. Педагогічна та видавнича діяльність. Новаторство Є.Гребінки-байкаря. Лірика українською та російською мовою. Поема "Богдан" (1843). Романтичний характер історичної прози ("Нежинський полковник Золотаренко" (1842), "Чайковский" (1843), утвердження традицій "натуральної школи" у творах "Кулик" (1841), "Приключення синей ассигнации" (1841) та ін.

Особливості українського романтизму (20 - 60 рр. XIX ст.). Історіографічний та фольклористичний преромантизм. Тематично-стильові течії українського романтизму. Жанрове багатство літератури романтизму.

Харківська школа романтиків (І.І.Срезневський, Л.І.Боровиковський, А.Л.Метлинський М.А.Маркович, О.Г.Шпигоцький та ін.), романтизм членів Кирило-Мефодіївського братства та "Руської Трійці".

Левко Боровиковський (1808 – 1889) – "справжній батько українського романтизму в нашому письменстві" (С.Єфремов). Тематичні та жанрові тенденції української поезії Л.І.Боровиковського, зв'язок з фольклорною поетикою. Просвітительська орієнтація його байок.

Жанрове розмаїття та художні особливості збірки **Амеросія Метлинського (1814 – 1870)** "Думки і пісні та ще дещо" (1839). Патріотична символіка громадянської лірики.

Микола Костомаров (1817 – 1885). Драматичні твори письменника – перші зразки історико-романтичної драматургії в новій українській літературі (історична трагедія "Сава Чалий" (1838), драма ідей "Переяславська ніч" (1841) та ін.).

Поетичні збірки М.Костомарова "Українські балади" (1839), "Вітка" (1840).

Віктор Забіла (1808 – 1869), М.М.Петренко (1817 - 1862) як представники психологічно-особистісної течії українського романтизму. Фольклорні джерела творчості поетів.

Культурно-національне відродження в Західній Україні. Етнографічно-фольклористична та літературна діяльність "Руської трійці". Рукописна збірка "Син Русі" (1833), спроба публікації збірки "Зоря" (1834).

Альманах "Русалка Дністровая" (1837).

Маркіян Шашкевич (1811 - 1843) – "батько нового, народного галицько-руського письменства" (І.Франко). Громадянська поезія ("Згадка", "Слово до читателів руського язика", "Руська мати нас родила" та ін.). Епічно-історична поезія ("О Наливайку", "Хмельницького обступленіє Львова (Строєм народної пісні)" та ін.). Романтична дисгармонія світу в пейзажній та інтимній ліриці. Казка-новела "Олена". Переспіви та переклади письменника.

Художня спадщина **Іван Вагилевича (1811 - 1866)**. Легендарно-історична поема "Мадей". Любовно-психологічна балада "Жулин і Калина". Польськомовні твори. Фольклорно-етнографічні та історичні розвідки.

Яків Головацький (1814 - 1888). Ідейно-естетичні погляди письменника. Філологічно-історичні дослідження. Притчево-алегоричний вірш "Весна". "Два віночки" як імітація фольклорної балади. Громадянський пафос віршів "Туга за родиною", "В альбом Ізмаїлу Срезневському", "Братові з-за Дунаю" та ін.

Тарас Шевченко (1814 – 1861) – основоположник нової української літератури. Життєвий і творчий шлях митця. Естетичні погляди письменника.

"Кобзар" (1840) – перша збірка Т.Г.Шевченка, інші прижиттєві видання.

Романтичний характер ранньої творчості Т.Шевченка (1837 –1843). Художня трансформація фольклорної поетики. Лірика, балади, соціально-побутові та історичні поеми. Героїко-історична епопея “Гайдамаки” (1841), “Передмова” до твору.

Історико-побутова драма “Назар Стодоля” (1843). Особливості творчого методу Т.Шевченка-драматурга.

Історіософічність творів Т.Шевченка періоду “трьох літ” (1843 –1845). Громадянська лірика, “Сон (У всякого своя доля...)” (1844), поема-містерія “Великий льох” (1845), інвектива “Кавказ” (1845), послання “І мертвим, і живим ...” (1845), поема “Єретик” (1845) та ін. Соціально-побутові поеми, балади. Проблема творчого методу другого періоду (1843 –1847)..

Передмова до нездійсненого видання “Кобзаря” (1847).

“Невольничча” лірика, творчість Т.Шевченка періоду заслання (1847 – 1856). Цикл поезій “В казематі” (1847). Соціально-побутові та побутово-етнологічні поеми (“Княжна”, “Марина”, “Москалева криниця”, “Якби тобі довелось...”, “Петрусь” та ін.), історичні поеми й вірші (“Чернець”, “Іржавець”, “Заступила чорна хмара”, “У неділю у святую” та ін.), вірші й поеми сатиричного змісту (“П.С.”, “Царі”). Соціально-філософська лірика. Автобіографічна лірика.

Прозова спадщина. Автобіографічні мотиви повісті “Художник”. Порівняльний аналіз однойменних поем і повістей.

“Журнал” Т.Шевченка (1857 – 1858).

Останній період творчості (1857 – 1861). Політичні поеми “Неофіти” (1857) і “Юродивий” (1857). Громадянська лірика. Вірші інтимного характеру. Поема “Марія” (1859) як вершина розвитку антропософії митця.

Світове значення творчості Т.Шевченка.

Становлення і розвиток шевченкознавства - особливості сучасного етапу (Ю.Івакін, В.Смілянська, Н.Чамата, Г.Грабович, О.Забужко та ін.).

Українська література першої половини ХІХ ст. як визначне явище світової літератури.

1. 4. Українська література другої половини ХІХ століття

Літературний рух 50-60-х рр. ХІХ ст.

Посилення національно-визвольної боротьби, активізація політичного і культурного життя в Україні. Суспільно-політичні напрями серед української інтелігенції Галичини і Закарпаття (“москвофіли”, “народовці”).

Культурно-освітній рух в Україні. Виникнення “Громад”, їх програми.

Розвиток культури. Преса. Перший український журнал “Основа”, газета “Черниговский листок”, галицькі журнали “Вечорниці”, “Мета”, “Русалка”, “Нива”, їх спрямування, зміст. Художня література на сторінках цих видань.

Розвиток літератури. Нові імена в українській літературі (Марко Вовчок, Л.Глібов, С.Руданський, А.Свидницький, Ю.Федькович, О.Стороженко).

Співіснування в літературі різних напрямів і стилів.

Проза 50-60-х рр. ХІХ ст. - якісно новий етап у розвитку української літератури. Ідейно-тематичні і видові пошуки. Нові риси реалізму. Елементи соціального критицизму у прозі. Розвиток літературно-естетичної думки, становлення української професійної критики.

Класик української прози **Марко Вовчок (1834 – 1907)**. Нові риси реалізму. Романтичні тенденції у творчості. Збірки творів “Народні оповідання” (1857 р.) і “Рассказы из народного русского быта” (1859 р.) – спільність тематики і проблематики, особливості композиції, стилю. Збірки в оцінці тогочасної критики. Повість “Інститутка” (1858). Своєрідність жанру. Система образів. Жанр героїко-

романтичної повісті-казки (“Кармелюк”, “Дев’ять братів і десята сестриця Галя”). Зв’язок з фольклором. Звернення до історичної теми в повісті “Маруся”. Романтичний образ героїні. Повісті і романи Марка Вовчка російською мовою (“Живая душа”, “В глуши”, “Теплое гнездышко”, “Жили да были три сестры”).

Перекладацька діяльність письменниці. Марко Вовчок у критиці. Значення творчості та вплив її на дальший розвиток української прози.

Леонід Глібов (1827 - 1893). Рання творчість байкаря. Перша збірка “Байки Леоніда Глібова” (1863).

Жанр байки, її розвиток в українській літературі та головні представники (Г.Сковорода, П.Гулак-Артемівський, Є.Гребінка, Л.Боровиковський).

Зв’язок з українською байкарською традицією. Два періоди творчості. Актуальність тематики і проблематики, образи байок. Морально-естетичні проблеми в творах Л.Глібова. Реалістична характеристика і повнокровність образів у байках. Особливості гумору й сатири, афористичність мови.

Ліричний вірш і пісня-романс – основні жанри лірики Л. Глібова (“Журба”, “Вечір”, “Летить голуб”, “Зіронька”).

Спроби Л.Глібова в прозі, драматургії. Значення творчості.

Письменник-різничинець, продовжувач традицій народності і реалізму в поезії і прозі **Анатоль Свидницький (1834 – 1871).**

Лірика письменника. Жанрові особливості та народнопісенний характер поезій “Україно, мати наша”, “В полі доля стояла” та ін. Соціально-побутові, побутово-психологічні нариси та оповідання (“Хоч з мосту та в воду”, “Гаврусь і Катруся”). Нове слово в українській прозі - соціально-психологічний роман “Люборацькі”. Жанр твору, особливості композиції, тематика, проблематика, образи. Місце твору в спадщині А.Свидницького і в українському літературному процесі. Твори письменника російською мовою. Поетика прози А.Свидницького. І.Франко про письменника.

Степан Руданський (1834 - 1873). Періодизація творчості. Рання творчість. Фольклорна основа ранніх балад, відгомін в них романтичних мотивів поезій Т.Шевченка, В.Жуковського, Л.Боровиковського. Пісенність ранньої лірики (“Сиротина я безродний”, “Ти не моя”, “Повій, вітре, на Вкраїну”). Петербурзький період творчості. Громадянські мотиви лірики. “Співомовки” (1880) С.Руданського. І.Франко про творчість поета. Ялтинський період творчості (1861 – 1873). Перекладацька спадщина С.Руданського. Значення творчості поета.

Творчість **Пантелеймона Куліша (1819 – 1897)** – поета, прозаїка, фольклориста, історика, видавця, організатора культурних сил.

Поетичні твори П.Куліша. Збірки “Україна” (1843), “Досвітки” (1862), “Хуторна поезія” (1882), “Дзвін” (1893). Жанрове і стильове багатство поезій. Драматичні поеми. Збірка перекладів “Позичена кобза”. І.Франко про поетичну творчість П.Куліша.

“Чорна рада” – перший історичний роман в українській літературі. Складність проблематики, особливості композиції, жанрово-художня своєрідність твору.

Оповідання П.Куліша (“Ориця”, “Гордовита пара”). Художня майстерність. Значення творчості в розвитку української літератури і культури.

Олекса Стороженко (1805 - 1874). Історико-легендарні та пригодницькі сюжети оповідань “Закоханий чорт”, “Матусине благословення”, “Вуси”, “Голка” та ін. Белетризовані обробки фольклорних гумористичних мотивів у творах. Незакінчена повість “Марко Проклятий”. Історична і народно-фантастична екзотика, мелодраматичні мотиви у творі. Твори О.Стороженка російською мовою. Місце письменника в історії української літератури.

Талановитий український поет, прозаїк і драматург **Юрій-Осип Федькович (1834 - 1888).** Вплив творчості Т.Шевченка на Ю.Федьковича. Збірка “Поезія Йосипа Федьковича”. Мотиви і образи лірики. Новаторство прози Ю.Федьковича. Оповідання

“Люба-згуба”, “Серце не навчити”, “Дністрові кручі” та ін. Показ важкого жовнірського життя (“Побратими”, “Сафат Зінич”, “Три як рідні брати”). Особливості стильової манери письменника. Оцінка творчості Ю.Федьковича М.Драгомановим, І.Франком, Лесею Українкою.

Українська література 70-90-х років XIX ст. Переслідування царизмом українського слова (Емський указ 1876 р.). Зміцнення зв'язків Східної Галичини з Україною. Розвиток журналістики. Видання фольклорних збірників М.Лисенка, І.Рудченка, Я.Головацького, М.Драгоманова. Розвиток українського театру. Театр в Галичині. Літературно-критична діяльність М.Драгоманова, І.Франка. Пошук нових тем, образів, посилення уваги до соціальних проблем в літературі. Народницька проза (О.Кониський, Ганна Барвінок). Літературний рух в Західній Україні (проза Є.Ярошинської, С.Коваліва, Т.Бордуляка, О.Маковея, Марка Черемшини, Леся Мартовича.).

Творчість **І.Нечуя-Левицького (1838 – 1918)**. Життєвий і творчий шлях. Об'єктивно-ліричний характер повісткування в прозі. Тема села в ранній прозі. Повість-хроніка “Микола Джеря” (1876). І.Франко про повість. Повість “Бурлачка” (1880). Соціальна характеристика і психологічна глибина образів.

Оповідання про бабу Параску і бабу Палажку, особливості гумору, діалогу, монологу.

Соціально-побутова повість “Кайдашева сім'я” (1878). І.Франко про твір.

Перші українські реалістичні романи з життя інтелігенції (“Хмари”, “Над Чорним морем”, 1890).

Романтична казка “Скривджені й нескривджені”.

Драматургія І.Нечуя-Левицького.

Панас Мирний (Панас Якович Рудченко) 1849 – 1920. Біографічні відомості. Літературна діяльність. Ранні твори (“Лихий попутав”, “П'яниця”, 1874). Заглиблення в психологію героя, звернення до суспільних проблем.

Твори з життя інтелігенції (“Лихі люди”, 1875). Образи “нових людей”.

Твори з селянського життя (“Казка про Правду і Кривду”, 1883; “Морозенко”, 1885 – 1898; “Серед степів”, 1885 – 1903; “Голодна воля”, “Лихо давнє і сьогочаснє”).

Соціально-психологічний роман “Хіба ревуть воли, як ясла повні?” Особливості композиції, сюжет, джерела, проблематика, роль пейзажу, стиль і мова твору.

Роман “Повія”. Історія написання та друку. Особливості психологізму. Композиція твору.

Драматичні твори Панаса Мирного. Драма “Лимерівна”.

Критики про письменника.

Борис Грінченко (1863 – 1910). Життя і творчість. Жанрова різноманітність лірики: балади, поеми, байки, лірика.

Перекладацька діяльність.

Проза Б.Грінченка. Своєрідність реалізму, розширення його меж в освоєнні дійсності. Повісті “Сонячний промінь” (1890), “На розпутьті” (1891), “Серед темної ночі” (1900), “Під тихими вербами” (1901).

Оповідання з життя села (“Без хліба”, “Хата”), з життя міста (“Сама, зовсім сама”, “Серед чужих людей”).

Твори про дітей (“Олеся”, “Кавуни”).

Особливості індивідуального стилю Б. Грінченка.

Олена Пчілка (1849 - 1930). Життєвий і творчий шлях письменниці. Поезії Олени Пчілки. Прозові твори (“Пігмаліон”, “Чад” та ін.). Новизна тематики, образів, форми оповіді.

Змальовання життя інтелігенції в творах письменниці “Товаришки”.

Драматичні твори. Переклади і переспіви. Статті, спогади. Взаємозв'язки Олени Пчілки та Лесі Українки.

Драматургія. Створення українського професійного театру (група М.Кропивницького). Потреба у розширенні репертуару. Жанр соціально-психологічної драми і комедії. Історична драма і трагедія. Народний театр Старицького, Кропивницького, Карпенка-Карого – якісно нове явище в культурно-громадському житті України.

Михайло Старицький (1840 - 1904).

Життєвий і творчий шлях письменника. Поезія М.Старицького. Тематика, проблематика.

Переклади М.Старицького. І.Франко про новаторство М.Старицького-поета.

Театральна дійсність і драматична творчість. Реалізм драм М.Старицького на тему села (“Не судилось” (1883), “Ой, не ходи, Грицю...” (1887), “У темряві” (1893). Проблеми інтелігенції у драмах “Талан”, “Розбите серце”. Драми на історичні теми: “Богдан Хмельницький” (1887), “Маруся Богуславка” (1897).

Художня проза. “Осада Буши”, трилогія “Богдан Хмельницький”. Значення творчості письменника.

Марко Кропивницький (1840 – 1910). Життєвий і творчий шлях. Рання творчість письменника. Драми “Доки сонце зійде, роса очі виїсть” (1903), “Глитай, або ж Павук” (1882).

Комедії М.Кропивницького.

Твори для дітей: п'єси-казки “Івасик-Телесик”, “По щучому велінню”.

Іван Карпенко-Карий (Тобілевич) 1845–1907. Життєвий і творчий шлях.

Соціально-побутова драма “Бурлака”.

Драма “Наймичка”. Традиційність теми та сюжету. Сценічність твору.

Психологічна соціально-побутова п'єса “Безталанна”. Комедії “Розумний і дурень”, “Сто тисяч”, “Хазяїн”. Комедія “Мартин Боруля”. Образи, своєрідність конфлікту, особливості гумору. Діалогія “Суєта” та “Житейське море”

Історична тематика в творчості І.Карпенка-Карого. (“Бондарівна”, “Лиха іскра поле спалить і сама щезне”). Трагедія “Сава Чалий”. Історичні та фольклорні джерела.

Яків Щоголів (1823 - 1898). Життєвий і творчий шлях. Рання творчість. Збірки “Ворскло” (1883), “Слобожанщина” (1883 – 1898).

Реалістична поезія (“Ткач”, “Чередничка”, “Косарі” та ін.).

Пейзажна лірика. Пісенність поезій.

Героїчно-романтична поезія. Релігійні мотиви (“Ікона”, “Субота святого Дмитра” та ін.).

Іван Манжура (1851 - 1893). Життєвий і творчий шлях. Фольклористична діяльність. Погляди на мистецтво і літературу (“Старий музика”, “До музи”).

Доля жінки в творах І. Манжури (“Мати”, “Явдокії”, “Нечесна”).

Інтимна лірика поета (“Нехай”, “Над Дніпром”, “Спомин”).

Твори для дітей (поєми “Іван Голик”, “Трьомсин-богатир”).

Літературно-критична діяльність поета.

Павло Грабовський (1864 – 1902). Життєвий і творчий шлях поета. Літературно-естетичні погляди. Збірки “Пролісок” (1894), “З півночі” (1896), “Кобза”.

Мотиви поезій. Тема України в творчості П.Грабовського. Поезії для дітей. Перекладацька спадщина поета.

Іван Франко (1856 – 1916). Життєвий і творчий шлях. Соціально-політичні, філософські, естетичні погляди.

Рання творчість письменника (збірка “Баляди и розказы”, 1876).

Збірка “З вершин і низин” (1887). Шевченківські традиції в поезії І.Франка. Оцінка збірки в літературознавстві та критиці.

Збірка “Зів’яле листя” (1896). Мотиви інтимної лірики. Жанрова різноманітність і новизна збірки. Літературна критика про цю збірку.

Збірка “Мій Ізмарагд” (1898). Різноманітність тематики.

Збірка “Semper tiro” (1906). Центральна тема – роль митця в суспільстві.

Збірка “Із днів журби” (1900), її естетична своєрідність.

Загальна характеристика збірок “Давнє і нове”, “Із літ моєї молодості”.

Поєми І. Франка: сатиричні (“Дума про Маледикта Плосколоба”, “Дума про Наума Безумовича”), соціально-побутові поєми (“Панські жарти”, “Сурка”), історичні (“На Святоюрській горі”, “Іван Вишенський”), філософські (“Смерть Каїна”, “Похорон”, “Мойсей”), поєми-казки (“Лис Микита”, “Абу-Касимові капці”).

Проза І. Франка. Різноманітність тематики, жанрів, способів зображення.

Робітнича тематика. Цикл “Бориславські оповідання” (“Ріпник”, “На роботі”, “Навернений грішник”, “Муляр”).

Повість “Борислав сміється” (1881 – 1882). Сюжет, композиція, проблематика, образи.

Повість “Воа constrictor” (1878). Дві редакції повісті. Проблематика твору, композиція, художня майстерність, роль образів-символів.

Твори з життя села (“Лесишина челядь”, “Сам собі винен”, “Добрий заробок”, “Ліси і пасовиська”).

Твори про дітей і школу (“Трицева шкільна наука”, “Малий Мирон”, “Олівець”, “У кузні”, “Отець-гуморист”).

Сатиричні твори (“Свинська конституція”, “Домашній промисел”, “Історія одної конфіскації”).

Твори з життя інтелігенції (“Основи суспільності”, “Для домашнього вогнища”, “Опозиція”).

Повість “Перехресні стежки”. Образи інтелігентів.

Історична тема в прозі І. Франка. Повесть “Захар Беркут”. Історична основа твору, тема, образи, ідейне спрямування, елемент романтизму в повісті.

Драматичні твори І. Франка. Багатство тематики. Драма “Украдене щастя” (1891). Фольклорна основа, історія написання, образи.

Історична тема у драматичній поемі “Сон князя Святослава”.

Літературно-критична діяльність І. Франка. “Із секретів поетичної творчості”, “Література, її завдання і найважливіші ціхи”. Питання творчого методу, творчої праці митця, своєрідності поезії.

Переклади І. Франка (О. Пушкіна, М. Некрасова, А. Міцкевича, У. Шекспіра, Д. Мільтона, Р. Бернса, В. Гюго та ін.).

Роль І. Франка у розвитку української фольклористики.

1. 5. Історія української літератури кінця ХІХ ст. – початку ХХ ст.

Українська література порубіжжя як якісно новий етап духовного розвитку нації, як своєрідний ренесанс. Особливості літературного процесу кінця ХІХ - початку ХХ ст. Напрями, течії, стилі, школи. Жанрове розмаїття, трансформація жанрів. Психологізація та ліризація літератури. Посилення синтетичності та філософічності. Звернення до суміжних мистецтв. “Літературно-науковий вісник” та його роль у розвитку літературного процесу. Альманах “За красою”, журнали “Дзвін”, “Українська хата” у розвитку модерністичних тенденцій.

“Молода муза”, орієнтація на естетичні течії в європейських літературах.

Життєвий і творчий шлях *Лесі Українки (1871–1913)*. Суспільно-політичні та естетичні погляди митця.

Лірика поетеси. Збірки "На крилах пісень" (1893), "Думи і мрії" (1899), "Відгуки" (1902) і їх жанрово-тематичний діапазон. Нові принципи композиції ліричних циклів (зоровий, музичний). Концепція людини - активної, сильної духом особистості. Біблійні мотиви та сюжети ("Єврейська мелодія", "Дочка Ієфая", "І ти колись боролась, мов Ізраїль...") Образи-символи в ліриці поетеси.

Проблематика та художня специфіка поем Лесі Українки "Роберт Брюс, король шотландський", "Давня казка", "Одно слово", "Віла-посестра", "Ізольда Білорука".

Новаторство драматургії Лесі Українки. Неоромантичні концепції драматичних поем і драм "Одержима", "На полі крові", "Вавілонський полон", "На руїнах". Досконалість художньої форми. Трагізм образу пророчиці в драматичній поемі "Кассандра", актуальність проблеми двох правд. Зрада Дон Жуаном своєї особистості як лицаря волі у драмі "Камінний господар". Образ митця в драматичних творах "Оргія", "У пущі". Національно-історична драматична поема "Бояриня".

Романтизм і символізм фантазії "Осіньна казка" і драми-феєрії "Лісова пісня". Художня майстерність, зображення і вираження ідеалу краси, філософський мотив сенсу людського життя.

Особливості художнього мислення Лесі Українки. Світовий рівень творчості.

Леся Українка як літературний критик. Розвиток сучасного лесезнавства.

Василь Стефаник (1871–1936). Життєвий і творчий шлях письменника, автобіографізм творів "Вечірня година", "Нитка", літературно-естетична позиція.

Художньо-словесна картина світу в книгах новел "Синя книжечка" (1899), "Камінний хрест" (1900), "Дорога" (1926), "Оповідання" (1919), "Кленові листки" (1924). Категорії драматичного і трагічного, своєрідність епічної розповіді, психологізм як засіб характеротворення. Жанрово-стильова неповторність творчості.

В.Стефаник у контексті світової літератури. .

Життєвий і творчий шлях **М.Коцюбинського (1864–1913)**. Здобутки в жанрах психологічної новели і соціальної повісті.

Еволюція творчого методу і світогляду митця. Реалістичні твори, оповідання "П'ятизлотник", "Ціпов'яз", повісті "Для загального добра", "На віру". М. Коцюбинський як імпресіоніст (етюди "Цвіт яблуні", "Невідомий", "Лялечка", нарис "В путях шайтана", акварель "На камені", образок "Поєдинок"). Особливості новели "Intermezzo". Повість "Fata morgana" (проблематика, стиль, система образів).

"Тіні забутих предків" як вершина мистецької досконалості. Особливості жанру, фольклорні джерела, сюжет, світ уявлень гуцулів, образи, поетизація краси, гармонії людини з природою.

Роль і місце творчості М.Коцюбинського в українській літературі.

Володимир Самійленко (1864–1925). Життєвий і творчий шлях. Жанровий і тематичний діапазон творчості. Збірки "З поезій Володимира Самійленка", "Україні", демократична спрямованість, провідні мотиви, еволюція ліричного героя. Філософська тематика поеми "Герострат" (1888).

Сатирична поезія, тематичне багатство "Ельдорадо", "Патріота Іван", "На печі", "Міністерська пісня". Прозова сатира: фейлетони, гуморески.

Драматична творчість. Ліро-філософський, історичний характер драми "Чураївна". Фантазія-сатира на дві дії "У Гайхан-бея".

Висока мовна культура творчості В.Самійленка.

Ольга Кобилянська (1863–1942). Життєвий шлях і літературне оточення, вплив європейського мистецтва, українського феміністичного руху (Н.Кобринська, С.Окуневська) на становлення творчої особистості.

Тема емансипації, ідентичність жіночих образів (повісті "Людина", "Царівна", "За ситуаціями", новели "Природа", "Valse melancolique", оповідання "Аристократка", "Некультурна"). Ідея краси вільної душі, аристократизм духу.

Проблема інтелігенції в романах "Через кладку", "Апостол черні".
Проблема злочину й краси в повісті "Земля", психологічна мотивація вчинків героїв, структура твору, роль пейзажів, портретних характеристик, художніх деталей.

Багатоплановий мотив повісті "У неділю рано зілля копала...", майстерність композиції.

Проблематика героя й антигероя за творами "Вовхича", "Лист засудженого вояка до своєї жінки", "Юда", "Зійшов з розуму", "Огривай сонце".

Новела "Битва", антропоморфічність пейзажів. Поезії в прозі. Інтелектуалізм і артистизм творчості О.Кобилянської.

Володимир Винниченко (1880–1931). Життєтворчість письменника, політична діяльність.

Збірка "Краса і сила", проблематика, динамізм розповіді, психологізм, своєрідність мови і стилю. Світ дитини у збірці "Намисто".

Роман-утопія "Сонячна машина". Світ образів та ідей у романі "Записки Кирпатого Мефістофеля".

Синтез традицій і новаторства у драматургії В.Винниченка. П'єси "Брехня" "Гріх", "Чорна Пантера і Білий Ведмідь". Усуспільнення характерів. Особливості індивідуальної манери письма. Поетика символізму й експресіонізму.

Леся Українка про письменника.

Художньо-мистецькі засади В.Винниченка.

Осип Маковей (1867 - 1925) – самобутній прозаїк і лірик, проникливий критик, журналіст, педагог.

Художня спадщина. Збірка поезій "Подорож на Україну" (1897), легенда "Терновий вінок". Сатирично-гумористична спрямованість оповідань ("Вуйко Дорко", "Заробок на свята", "Клопоти Савчихи"). Політична сатира, фейлетони ("Три політики", "Казка про невдоволеного Русина", "Як Шевченко шукав роботи").

Антивоєнне спрямування збірки "Кроваве поле".

Історична повість "Ярошенко" (особливості фабули, розгортання двох сюжетних ліній, історична і художня правда).

Олександр Олесь (1878 – 1944). Життя і творчість. Краса мистецького слова, легкість ритмомелодики, багатство тропів, символіка (за збірками "З журбою радість обнялась" (1907), "Будь мечем моїм" (1909), "Поезії" (1911), "Поезії, кн. II - V" (1917 - 1918), "Чужиною" (1919), "Перезва" (1921), "Кому повім печаль мою" (1931), "Цвіте трояндами" (1938). Витонченість музичної співзвучності.

Драматургія Олександра Олеся ("По дорозі в Казку", "Над Дніпром", "Земля обітована", "Ніч на полонині"). Романтичний сюжет, символічний зміст, філософське осмислення загальнолюдських основ буття.

Микола Вороний (1871–1938). Біографічні дані: педагогічна, перекладацька, театральна діяльність, праця в редакції журналу "Житє і слово". Автобіографізм листа до О.Білецького. Дружба і полеміка І.Франка з М.Вороним.

"Одкритий лист до українських письменників" як маніфест письменників-модерністів. Альманах "З-над хмар і долин".

Літературно-естетичні погляди та реалізація їх у збірках "Ліричні поезії" (1911), "В саяві мрій" (1913), "За Україну" (19126), "Поезії" (1929). Урбаністична тематика, філософія краси, громадянсько-патріотичні й інтимні мотиви. Особливості версифікації.

Поема "Євшан-зілля", лейтмотив твору, проблема історичної пам'яті народу. Високий професійний рівень публіцистики. М.Вороний і світова література.

Лесь Мартович (1871 - 1916). Біографічні відомості, соціально-культурна зумовленість життєвого шляху. Збірки творів "Нечитальник" (1900), "Хитрий Панько" (1903), "Стрибожий дарунок" та інші оповідання (1905). Злободенність тематики,

засоби сатири (гіперболізація, шарж, іронія, гротеск). "Винайдений рукопис про руський край" – зразок сатиричного памфлету, поєднання трагічних і комедійних елементів.

Повість "Забобон" (проблематика, соціальна масштабність образів, стильова манера).

Роль Л.Мартовича у розвитку української прози кінця XIX - початку XX століття.

Григорій Чупринка (1879 - 1921). Життєвий і творчий шлях письменника, "найбільш типового виразника індивідуалістичного модерну" (за висловом М.Вороного).

Видавнича активність, участь у діяльності журналу "Українська хата", альманахів "Розвага", "Терновий вінок" та ін.

Світоглядні мистецькі художні орієнтири творчості, провідні мотиви. Вираження естетично-психологічних категорій, гармонія-дисгармонія у часових вимірах митця.

Філософський зміст творчого доробку, настрої ліричного героя, імпресіоністичне звучання, музичний ритм, естетизація мови. Образи-домінанти в контексті назв поетичних збірок: "Огнецвіт" (1909), "Метеор", (1910), "Ураган" (1910), "Сон-трава" (1911), "Білий гарт" (1911), "Контрасти" (1913). Нова поетика у творенні індивідуальної течії ("Мое життя", "Лицар – сам").

Оцінка творчості сучасниками: М.Вороним, Ю.Будяком, М.Сріблянським.

Богдан Ленкий (1872–1941). Життя і творчість письменника, духовна атмосфера оточення.

Лірика, романтизм художнього осмислення дійсності. Елегійність як домінуючий настрій ("Листки падуть", "Журавлі"). Настрій ліричного героя: від романтизму до символістської самотності людини. Філософічність поезії ("Як сонце згасне", цикл "З-над моря").

Громадянські мотиви ("Вона там є ...", "Ми віримо").

Тема творчості ("Заспів", "Доля", цикл "О пісне!").

Інтонаційна гнучкість вірша, мелодійність і пісенність. Поетична шевченкіана Б.Лепкого.

Мала проза письменника, об'єднана в збірках "З села" (1889), "Оповідання" (1901), "В глухім куті" (1903), "Нові оповідання" (1905), "По дорозі" (1905), "Кидаю слова" (1911). Майстерність психологічного аналізу.

Романи Б.Лепкого, звернення до історичних постатей ("Мотря", "Не вбивай", "Батурин"). Повесть "Вадим".

Еволюція творчого методу.

Творчість **Марка Черемшини (1874–1927).** Карби життєвого шляху, пошуку творчого стилю. Неореалізм і неоромантизм художнього бачення дійсності у творах письменника. Збірки "Карби", "Парасочка", "Село потерпає", "Село вигибає", "Верховина". Сміслові орієнтації й пріоритети літературних героїв: практицизм ("Чічка"), гедонізм, патріотизм ("Туга").

Особливості стилю письменника: народнопоетичні традиції й новаторство, ліризм прози, символізм.

Оцінка творчості Марка Черемшини М.Зеровим, В.Стефаніком, І.Франком, Д.Донцовим.

Архип Тесленко (1882 - 1911). Життєвий і творчий шлях, світогляд митця. Автобіографічні мотиви оповідань "Немає матусі", "Поганяй до ями!", "Прощай, життя".

Драматизм соціальної проблематики творів "Хуторяночка", "За пашпортом", "Любов до ближнього", "В тюрмі". Реалістично-експресіоністична манера письма, роль оповідача.

Вираження настроїв дитини ("Радощі", "Школяр").

Трагедія сільської інтелігенції в повісті "Страчене життя". Конфлікт між аристократизмом душі й дійсністю. Гуманістичний пафос прози А.Тесленка.

Творчість Степана Васильченка (1879 - 1932). Біографічні відомості. Основні риси творчості: психологізм, лірична тональність, реалізм.

Розкриття дитячої психології ("Свекор", "Басурмен", "Дош", "Циганка", "Приблуда", "Авіаційний гурток". Життя сільської інтелігенції ("Вечеря", "Божественна Галя", "Над Россю"). Тонкий гумор "Мужицької арифметики". Традиція талановитої людини ("Талант", "У панів", "На хуторі").

Задум створення роману-епопеї "Широкий шлях", перша частина "В бур'янах".

Драматургія. П'єси "На перші гулі", "Не співайте, півні, не вменшайте ночі", "Недоросток", "Зіля-королевич", "В холодку", їх висока сценічність, колоритність образів.

Естетичний феномен творів С.Васильченка.

Агатангел Кримський (1871 - 1941). Біографія, багатогранність наукових, громадських творчих інтересів: сходознавство, історія, фольклор і етнографія, літературознавство і мовознавство, літературно-громадське оточення письменника.

Книга "Пальмове гілля". Екзотичні поезії: мотиви, традиції й новаторство. Індивідуальність автора і характер ліричного героя. Настрєво-емоційний діапазон лірики. Особливості версифікації.

Роман "Андрій Лаговський" у контексті творчості автора. Специфіка автобіографізму твору, особливості композиції й оповіді. Мотиви трагізму.

Перекладна творчість А.Кримського. Художній світ митця.

Творчість Христі Алчевської (1882 - 1931). Біографія, багатогранність наукових, громадських, творчих інтересів.

Петро Карманський (1878 - 1956) – найталановитіший представник "Молодої Музи", життєвий шлях, програмні засади творчості ("Українська богема"). Поетична збірка "З теки самовбивці" (1899), трагічне світовідчуття.

Мотиви смутку, розчарування, космічного болю (за збірками "Ой люлі, смутку" (1906), "Пливе по морі тьма").

Драма ліричного героя поезій збірки "Al fresco" (1917), трагізм історичної долі народу.

Любовна лірика збірки "Осінні зорі", емоційна наснаженість.

Зміст збірки "За честь і волю" (1923). Майстерність ліричної композиції, образного вислову.

Традиції й новаторство творчості, неоромантичні гуманістичні концепції.

Василь Пачовський (1878 - 1942). Життєвий шлях, діяльна участь у літературній групі "Молода Муза".

Збірка "Розсипані перли". Увага до віршової техніки, жіночий ідеал як центральний образ.

Мотиви слов'янської міфології (за збірками "На стоці гір" (1907), "Ладі та Марені - терновий огонь мій" (1912).

Тема України ("Огні месті" (1923 - 1927), "Розгублені звізди" (1927), "Дзвін слави князям" (1930 - 1933).

Фольклорна символіка драматичних поем "Сон української ночі", "Сонце Руїни", "Золоті ворота".

Художньо-естетичне значення творчої спадщини В.Пачовського.

1. 6. Література ХХ століття

Український ренесанс 20-х – поч. 30-х рр. Панорама літературного життя. Періодика. Альманахи. Книжкова продукція.

Літературні угруповання та їх програми. “Плуг” (1922), “Гарт” (1923), “ВАПЛІТЕ” (1925), ВУСПП (1927), “Жовтень”, “Аспанфут”, “Аспис”, “Комункульт”, “Ланка” (1924), “Марс”, “Спілка революційних письменників Західної України”.

Літературні дискусії та полеміки довкола питань розвитку молоді української літератури, ставлення до культурної спадщини, проблеми традицій і орієнтації української літератури. Літературна дискусія 1925-1928-х рр.

Література і тоталітаризм. Лист Сталіна до Кагановича (26 квітня 1926 р.) – початок репресій проти українських письменників.

“Розстріляне Відродження” – переслідування і фізичне знищення української національної еліти.

Поезія 20-х - поч. 30-х років

Ідейно-естетичні пошуки українських поетів. Розмаїття стильових напрямів, шкіл, жанрів поетичного світовідчуття. Духовна еволюція митців. Умовність розмежування творчості за окремими школами і напрямками.

Український символізм як перехідний стиль епохи. Спроби організаційного оформлення символістів (“Біла студія”, “Музагет”).

Поетика символізму. Національні джерела українського символізму.

Життєвий та творчий шлях **Павла Тичини (1891 – 1967)**. Формування світоглядних переконань та ідейно-художніх орієнтирів. Збірки “Сонячні кларнети” (1918), “Замість сонетів і октав” (1920), “Плуг” (1920), “Вітер з України” (1924) – еволюція мотивів та поетичних засобів. Самобутність і національна своєрідність поезій П.Тичини.

Український неокласицизм – органічне явище національної культури. Естетична платформа українського неокласицизму, утвердження самобутнього поетичного стилю. Високий рівень інтелектуальної та філологічної культури, мистецька довершеність змісту і форми поезії.

Микола Зеров (1890 – 1937) – теоретик українського класицизму, видатний майстер поетичного слова, перекладач, історик літератури. Збірка “Камена” (1924) як зразок високих орієнтирів та відданості давньоримським кумирам, французьким парнасцям. Ґрунтовні дослідження М.Зерова-літературознавця і критика, перекладна творчість поета.

Життєвий і творчий шлях **Максима Рильського (1895 - 1964)**, поета, перекладача, критика, мистецтвознавця. Пошук гармонії та краси в житті і природі, осмислення культурної історії людства, античні образи й мотиви, проблеми мистецтва в потрактуванні поета. Збірки на “Білих островах” (1910), “Під осінніми зорями” (1918), “Синя далечінь” (1922), “Крізь бурю і сніг” (1925), “Тринадцята весна” (1926) та ін. Особливості стилю М.Рильського. Висока художня майстерність.

Павло Филипович (1891 - 1937). Біографія. Поетична спадщина (збірки “Земля і вітер” (1922), “Простір” (1925). Філософські мотиви. Довершеність поетичних форм.

Творча еволюція від символізму до неокласицизму.

Михайло Драй-Хмара (1899 - 1939). Біографічні відомості. Літературна творчість (збірка “Проростань” (1926), неопублікована збірка “Сонячні марші”). Творча еволюція. Історія сонету “Лебеді”.

Літературознавчий доробок. Переклади.

Доля і творчість Юрія Клена (1891 – 1947). Перекладацька діяльність і оригінальна літературна творчість. Поема “Прокляті роки” (1937), новітня епопея “Попіл імперій” (1947). Збірка “Каравели” (1943).

Український неоромантизм – потужна творча сила літератури 20-х-поч.30-х рр. (В.Сосюра, О.Влизько, М.Бажан). Основні риси, національний пафос.

Творчість Володимира Сосюри (1898 – 1965) – лірика та ліро-епос. Героїка революційної боротьби, багатство внутрішнього світу людини у ранніх поетичних збірках “Поезії” (1921), “Червона зима” (1922), “Осінні зорі” (1924), “Сьогодні” (1925) та ін. Поетичний світогляд В.Сосюри. Поетичні епоси “Тарас Трясило”(1925), “Мазепа” (1929).

Мотиви непівського і передкультурівського періодів. Інтимна лірика поета.

Євген Плужник (1898 – 1936). Життєвий і творчий шлях. Мистецький доробок: поезія, проза, драма, переклади. Екзистенціальна природа світосприйняття.

Трагічний оптимізм як філософсько-естетична домінанта лірики (зб. “Дні” (1926); “Рання осінь” (1927); “Рівновага” (1943). Драматична дійсність у художньому світі поета (“Розстрільний цикл”).

Мотиви, образи, поетика. Стильова еволюція від імпресіонізму до неоромантизму, неокласицизму.

Поеми Є.Плужника (“Галілей” (1925), “Канів” (1925). Гуманістична концепція поеми “Галілей”.

Роман “Недуга” (1928).

П’єси “Професор Сухораб” (1929), “У дворі на передмісті” (1929), “Змова у Києві” (1933).

Український авангардизм. Нова концепція світу й культури у маніфестах та програмах. Пошуки нових виражальних засобів для передачі віку техніки й цивілізації, введення урбаністичних мотивів.

Естетична платформа **українського футуризму**. Основні мистецькі вимоги. Творчість Михалія Семенка.

Експресіонізм як явище в українській поезії 20-х рр. Елементи поетики експресіонізму у творчості Т.Осьмачки, М.Бажана.

Проблемно-тематичні обрії прози першої половини 20-х рр.

Роль прозаїків старшого покоління (С. Васильченка, Марка Черемшини, В.Стефаніка) в процесі пошуків енергії стилів.

Переорієнтація в системі жанрів. Напрямок стильової еволюції. Звернення до нових тем, зумовлених змінами в суспільно-політичному житті країни. Зміни в системі зображально-виражальних засобів.

Внесок А.Головка, Ю.Яновського, Б.Антоненка-Давидовича, О.Копиленка, П.Панча, О.Слісаренка, М.Хвильового, В.Підмогильного, Г.Косинки, Г.Михайличенка, М.Івченка у справу творення української літератури ХХ ст.

Український роман 20-х років ХХ ст.: вектори художнього пошуку.

Микола Хвильовий (1893 – 1933). Біографічні відомості. Основні етапи творчого шляху письменника, їх жанрово-стильова характеристика. Естетичні та політичні орієнтації М.Хвильового. Традиції М.Коцюбинського. М.Хвильовий – романтик, аналітик, сатирик. Збірки “Сині етюди” (1923), “Осінь” (1924). Пошуки письменника в жанрі малої прози (“Кіт у чоботях”, “Я (Романтика)”, “Синій листопад”, “Мати”, “Життя”, “Арабески”). Ідейно-художній аналіз творів “Санаторійна зона” (1924), “Іван Іванович” (1929) “Вальдшнепи” (1927).

Роль М.Хвильового в процесі творення української літератури ХХ ст.

Валер’ян Підмогильний (1901 – 1937). Біографічні відомості. Джерела та естетична програма творчості. Проза письменника в світлі основних концептуальних засад екзистенціалізму.

Конфлікт матеріального і духовного в новелах “Собака”, “Проблема хліба”. Трагедія самотності в творах прозаїка. Мотиви відчуження і тривоги в повісті “Третя революція” (1925). Роман “Місто” (1928). Мистецький та політичний контекст. Роман “Невеличка драма” (1930) - еволюція екзистенціалістських мотивів у творчості.

Григорій Косинка (1899 - 1934). Біографія. Літературна творчість (збірки “На золотих богів” (1922); “В житах” (1926); “Політика”(1927); “Вибрані оповідання” (1929). Проблематика. Особливості індивідуального стилю Г.Косинки – майстра новелістичного письма. Психологізм відтворення літературних характерів. Стильові особливості (імпресіонізм, неореалізм).

Юрій Яновський (1902 – 1954). Естетичні засади творчості. Рання проза. Збірка “Мамутові бивні” (1925). Концепція романтичного героя. Збірка “Кров землі” (1927). Роман “Майстер корабля” (1928) – естетичне осмислення художнього ідеалу.

Роман “Чотири шаблі” (1930) – проблеми людської гідності, показ трагедії громадянської війни і долі “втраченого покоління”. Роман “Вершники” (1935). Композиційна своєрідність, символіка твору.

Український театр і драматичне мистецтво 20-30-х років

Дискусії довкола завдань, місії театру. Повернення професійного театру і професійної драматургії. Продовження традицій Лесі Українки, В.Винниченка, О.Олеся - творців модерного українського театру. Лесь Курбас та українське театральне мистецтво. Естетичні засади “Молодого театру” та театру “Березіль”. Еволюційний характер розвитку українського театру від масово-агітаційного (1917-1919) до психологічного (театри ім. Т.Шевченка, І.Франка).

Творчі позиції М.Терещенка, Г.Юри.

Жанрово-тематичне новаторство.

Микола Куліш (1892 – 1937) – драматург-новатор, основоположник новітньої драматургії. Драма “97” (1924) – зображення голодомору 20-х і революційного фанатизму. Трагікомедія “Народний Малахій” (1928) – гострота та актуальність проблематики. Філологічна комедія “Мина Мазайло” (1928). “Патетична соната” (1929) – проблема національного і соціального, гуманізму й фанатизму.

Іван Кочерга (1881 - 1952). Життєвий і творчий шлях. Звернення до історичної тематики. Драматична поема “Свіччине весілля” (1930) - поліфонічність п'єси, художня довершеність образів. Романтична драма “Ярослав Мудрий” (1944). Новаторство І. Кочерги, наповнення української драматургії романтично-поетичною стилістикою.

Олександр Довженко (1894 – 1956). Творча діяльність кіномитця. Естетична довершеність фільму “Земля” (1930) та однойменної кіноповісті. Епічність узагальнень героїчного і стражденного шляху української людини в роки Великої Вітчизняної війни у кіноповісті “Україна в огні” (1943). “Щоденник” (1941 – 1956) О.Довженка – гуманістичний документ, протест проти тоталітаризму. Естетичні уроки О.Довженка (“Зачарована Десна” (1942 – 1956). Ознаки новаторської поетики митця.

Українська сатира та гумор. Ідейно-тематичне та жанрове багатство. Роль **Остапа Вишні (1889 – 1956)** у творенні української сатири. Гуманістична наснаженість творчості, панорамність тематично-проблемних зацікавлень в “усмішках”: “Вишневі усмішки сільські”, “Вишневі усмішки кримські” (1925), “Українізуймося” (1926), “Вишневі усмішки театральні”, “Моя автобіографія” (1927).

Художні засоби комічного. Розвиток і збагачення традицій Остапа Вишні в українській сатирі та гуморі.

Літературне життя Західної України в міжвоєнний період

Українська стрілецька поезія (Мирослав Ірчан, Василь Бобинський, Юра Шкрумеляк, Роман Купчинський, Левко Лепкий, Олесь Бабій).

Літературно-мистецькі школи, угруповання. Літературна група "Митуса" (Василь Бобинський, Олесь Бабій, Роман Купчинський, Юра Шкрумеляк), її стильові пошуки. Письменники націоналістичної групи від "ЛНВ" до "Вістника" (Є. Маланюк, Л. Мосендз, О. Теліга, О. Ольжич, Ю. Клен ("вісниківська квадрига"), О. Стефанович, Ю. Липа. Об'єднання католицьких літераторів "Логос" (О. Мох /Орест Петрійчук/, Василь Лімниченко, Степан Семчук, Григор Лужницький /Меріям/). Група літературно-мистецького місячника "Назустріч" (М. Рудницький, С. Гординський, Ю. Косач); "Дзвони" (Наталена Королена, Б.-І. Антонич, У. Самчук, К. Гриневичева); "Дажбог" (Є. Пеленський, Б.-І. Антонич, Б. Кравців). Письменники радянофільської орієнтації (група "Горно" (О. Гаврилук, Я. Галан, П. Козланюк, С. Тудор), журнал "Вікна"). Група журналу-місячника "Нові шляхи" (А. Крушельницький, Ю. Косач). Блок митців-авангардистів "Інтебмовсегі".

Видавництва як рушії літературного життя: "Шляхи" (1916), "Стрілецький календар" (1917), "Червона калина", "Літературні вісті" та ін. Видавництва: "Світ дитини", "Батьківщина", "Ізмарагд", "Дешева книжка", "Дзвіночок", видавнича спілка "Діло".

Модерні художні напрямки: футуризм (Я. Цурковський, А. і Я. Курдидики, Т. Небожук, Є. Бунда).

Символістська поетика в творчості **Василя Бобинського (1898 - 1938)** – зб. ("У притворі храму" (1919), "Ніч кохання" (1923), "Тайна тайнцю" (1924); **Олеся Бабія (1897 - 1975)** – зб. "Ненависть і любов" (1920); **Юри Шкрумеляка (1895 - 1965)** – "Авлева жертва" (1926).

Риси неоромантизму та неокласицизму в творчості **Богдана Кравціва (1904 - 1975)** – зб. "Дорога", 1929, "Промені", 1930, "Сонети і строфи", 1923; **Сергія Гординського (1906)** – зб. "Барви і лінії" (1933), "Буруни" (1934), "Слова на каменях" (1938).

Неокласицизм **Михайла Рудницького** ("Очі та уста", 1932).

Богдан-Ігор Антонич (1909 - 1937). Доля і творчість. Яскрава національна характерність його творчості. Пізнання філософських істин світу через культ природних сил і поетичних вірувань нашого народу. Збірка "Привітання життя" (1931), "Три перстені" (1934), "Книга Лева" (1938), "Зелена Євангелія" (1938).

Багатство **західноукраїнської прози доби міжвоєнтя**, творчість митців різних літературних напрямів. Загальний огляд мистецького доробку О. Турянського ("По за межами болю"), Н. Королеви ("1313", "Предок", "Старокиївські легенди"), Ю. Косача ("Сонце в Чигирині", "Чарівна Україна", "Клубок Аріадни", "Тринадцята рота"), М. Яцківа ("Муза на чорному коні"), І. Вільде ("Химерне серце", "Повнолітні діти"), Ю. Опільського ("Іду на вас", "Ідоли падають"), К. Гриневичевої ("Шоломи в сонці", "Шестикрилець"), А. Чайківського ("Козацька помста", "Сагайдачний"), С. Тудора ("День отця Сойки"), Б. Лепкого ("Мазепа"), А. Крушельницького ("Із книги життя", "Рубають ліс") та письменників старшої генерації (В. Стефаник, Марко Черемшина, О. Маковей, Т. Бордуляк, О. Кобилянська).

Літературний процес на еміграції першої половини ХХ ст.

Еміграція як соціально-політичне і духовно-культурне явище. Центри української еміграції (Відень, Берлін, Париж, Варшава, Прага). Українські видавничі, освітні, культурні осередки. Друковані органи "Нова доба" (Відень, 1920 - 1921), "Веселка" (Каліш, 1922 - 1923), "Нова Україна" (Прага, 1922 - 1928), "Тризуб" (Париж, 1926 - 1939), "Ми" (Варшава, 1933 - 1939).

Празька школа в українській поезії

Гене́за формування кола митців – визначних постатей української літератури на вигнанні. Тематичний діапазон і стильове розмаїття творчості Є.Маланюка, Ю.Дарагана, Л.Мосендза, О.Ольжича, О.Теліги, О.Лятуринської та ін. Доктрина “державницької літератури”.

Юрій Дараган (1894 - 1926).

Життєвий і творчий шлях. Зб. поезій "Сагайдак" (1925) – філософія оптимізму, боротьби, мотиви "бронзи і металу", відтворення образів поетичного світу княжої України, цикл "Луна минувшини".

Євген Маланюк (1897 – 1968).

Життєвий шлях “поета вигнання”.

Поетична спадщина у творчому доробку письменника. Суворо-монолітні ранні збірки “Стилєт і стилос” (1925), “Гербарій” (1926), “Земля й залізо” (1930). Тема втраченої батьківщини, інвективно-історіософічна лірика. Поетичні збірки другої еміграції – “Влада” (1951), “Поезії” (1954), “Остання весна” (1959), “Серпень” (1964).

Дослідження Є.Маланюка – вченого. “Нариси з історії нашої культури” (1954), “До проблеми большевизму” (1956), “Малоросійство” (1959) та ін. Літературно-критичні праці письменника – “Книга спостережень” (Т.1., Т.2.) – (1962 – 1966).

Олег Ольжич (1907 - 1944).

Науковець, революціонер, поет. Поезія О.Ольжича в контексті групи "Вісника" Д.Донцова. Мотиви праісторії людства, ідея циклічності культур у зб. "Рінь" (1935). Образ незламного борця, української революційної дійсності у зб. "Рінь" та "Вежі" (1940). Поема "Городок" (1932), цикл "Незнаному воякові" (1935). Зб. "Підзамча" (1946) – "жива душа в державній бронзі" (Ю.Шевельов). Єдність особистого і загального.

Публіцистика О.Ольжича.

Олена Теліга (1907 - 1942).

Особистість і доля. Олена Теліга – "поетка вогненних меж" (Д.Донцов). Лірико-біографічна поезія, громадянські мотиви творчості. Посмертні збірки “Душа на стороні” (1946), “Прапори духа” (1947), “На чужині” (1947). Співробітництво у "Віснику" Д.Донцова. Членство в ОУН, праця в Культурній Рефентурі. Вірність національно-визвольній ідеї як визначальна риса світобачення О.Теліги. Концепція нового мистецтва у публіцистиці О.Теліги.

Оксана Лятуринська (1902 - 1970) – поетеса, малярка, скульпторка, фольклористка, перекладачка, дитяча письменниця. Поетичні зб. "Гусла" (1938), "Княжа емаль" (1941). Шукання нового слова в поєднанні з глибоким патріотизмом, бойовим духом, мужністю і ніжністю.

Олекса Стефанович (1899 - 1970).

Історична тематика з княжих та козацьких часів, зображення боротьби українського народу за незалежність у поетичних збірках "Поезії" (1927), "Stefanos - 1" (1938).

Леонід Мосендз (1897 - 1948) – поет, новеліст, повістяр. Поетична збірка "Зодіак" (1941), поеми "Канітферштан" (1945), "Волинський рік" (1948).

Період передвоєння. Арешти і слідства над українською інтелігенцією, заслання, фізичне знищення і вилучення з літератури письменників "розстріляного відродження".

Запровадження єдиного творчого методу соціалістичного реалізму.

Література періоду Великої Вітчизняної війни. Переважання малих епічних форм у прозі (А.Головка, О.Довженко, Ю.Яновський, Ю.Смолич). Жанрове розмаїття в поезії (“Похорон друга” П.Тичини, “Жага”, “Мандрівка в молодість” М.Рильського, “Данило Галицький” М.Бажана, поезії А.Малишка, В.Сосюри).

Літературно-художній процес другої пол. 40-х – поч. 60-х рр.

“Прапороносці” **Олеся Гончара (1947-1948)**, “Жива вода” Ю.Яновського (1947), “Велика рідня” М.Стельмаха, публікація кіноповістей О.Довженка (“Зачарована Десна”, 1956; “Повість полум'яних літ”, 1957.).

Посилення ідеологічного впливу, цензурних утисків на літературу в повоєнний час.

Повоєнна еміграція. Література в таборах Ді-Пі. Період “великої літератури”. Створення МУРу (1945 – 1949). Видання творів Т.Осьмачки (“Старший боярин”, 1946; “Поет”, 1947); В.Домонтовича (“Доктор Серафікус”, 1947; “Без ґрунту”, 1948); У.Самчука (“Юність Василя Шеремети”, 1946); І.Багряного (“Тигролови”, 1944; “Золотий бумеранг”, 1946).

Улас Самчук (1905 – 1987). Волинські джерела творчості письменника.

Роман “Марія” (1934) – перший твір в українській літературі про трагедію голодомору 1933 р. Роман-епоса “Волинь” (1932 – 1937). Образна конкретика та автобіографічний характер твору. Показ духовного прозріння Волині. Шляхи національного і громадянського становлення Володька Довбенка. Філософія селянського життя в романі. Образи батька й сина – показ єдності поколінь, цілісності української родини.

Дилогія споминів і вражень У.Самчука “На білому коні”, “На коні вороному” – оцінка доби життя української громади, доля письменника як частини долі народу.

Іван Багряний (1907 – 1963). Біографічні відомості. Літературна творчість (поезія, проза, драматургія, публіцистика). Періоди творчої праці.

Творчість 20-30-х років (зб. “Чорні силуети”, “До меж заказаних”, “Ave Maria”, “В поті чола”, “Скелька”).

І.Багряний в еміграції. Співпраця у МУРі, “Слові”. Художні твори: “Тигролови” (1944), “Золотий бумеранг” (1946), “Морітурі” (1947), “Розгром”, “Генерал” (1948).

Проблематика, гуманістичність, викривальний пафос роману “Сад Гетсиманський” (1950).

Трилогія “Буйний вітер”. Драматизм, гострота конфлікту повісті “Огненне коло” (1953).

Тодось Осьмачка (1895 - 1962).

Життєвий і творчий шлях письменника. Поетичні збірки “Круча” (1922), “Скитські вогні” (1925), “Клекіт” (1929), “Сучасникам” (1943), “Китиці часу” (1953). Повісті “Старший боярин” (1946), “План до двору” (1951), “Ротонда душоубців” (1955). Самобутність стилю, трагічність світовідчуття, багатство словесної палітри.

Нью-Йоркська група поетів. Об’єднання україномовних письменників на засадах модернізму. Перевага вільних поетичних форм, прагнення до оновлення літературного вислову в творчості Б.Бойчука, Б.Рубчака, Е.Андієвської, Ю.Тарнавського та ін.

Поглиблення філософічності, синтез ліризму та інтелектуалізму, довершеність поетичних форм у творчості **Максима Рильського** (від збірки “Троянди й виноград” (1957) до “Зимових записів” (1964)) **періоду “третього цвітіння”**.

Поєми **Павла Тичини (1891 – 1967)**. “Срібної ночі”, “Подорож до Іхтімана”, сповідально-інтимна лірика зб. “Срібної ночі” (1964).

Лірика **Андрія Малишка (1913 - 1970)**. Злет художнього мислення у зб. “Дорога під яворами” (1963), “Серпень душі моєї” (1970).

Естетичні параметри прощальної лірики **Миколи Бажана**. Перекладацька літературознавча спадщина.

“Шістдесятництво” – поновлення висхідної лінії української літератури. Спільні джерела, духовна єдність “шістдесятників”, перегуки тематичні, світоглядні. Увага в творчості до особистісного начала, обстоювання гуманістичних загальнолюдських ідеалів, заглиблення в історію народу.

Дмитро Павличко (р. н. 1929). Біографічні відомості. Основні принципи естетичної платформи: поетика контрастів. Сплав ліричного і публіцистичного струменів. Еволюція мотивів, видозміна жанрово-стильових принципів. Збірки “Любов і ненависть” (1953), “Правда кличе” (1958), “Гранослов” (1968). Інтимна лірика поета. Збірки “Тасмниця твого обличчя” (1979). Франкіана Д.Павличка. Збірки 90-х рр.

Д.Павличко – перекладач і літературознавець.

Ліна Костенко (р. н. 1930). Єдність принципів життя і творчості. Інтенсивність духовних пошуків у ранніх поетичних збірках. Єдність плинного і неперехідного як основний мотив збірки “Над берегами вічної ріки” (1977). Роман у віршах “Маруся Чурай” (1979) – фольклорні джерела, історизм образів. Філософсько-естетична концепція твору. Збірка “Неповторність” (1980) – вивершення естетичного ідеалу. Збірка “Сад нетанучих скульптур” (1987) – образна система, філософська глибина у зображенні сутності історії. Поема-балада “Скіфська одіссея”. Драматична поема “Дума про братів неазовських”. Поема “Сніг у Флоренції”. Збірка “Вибране” (1989).

Історичний роман у віршах “Берестечко” (1999). Виступ “Гуманітарна аура нації або дефект головного дзеркала” (1999).

Літературознавчі статті Ліни Костенко.

Василь Симоненко (1935 – 1963). Життєвий і творчий шлях письменника. Збірки “Тиша і грім” (1962), “Земне тяжіння” (1964). Основні теми і мотиви. Народність поезії В.Симоненка. Жанрове багатство творчості. Образ Батьківщини, матері у збірці “Лебеді материнства” (1981). Збірка “Берег чекань” (1965). Щоденник В.Симоненка. Збірка “У твоєму імені живу” (1995).

Місце Симоненка в українській літературі.

Микола Вінграновський (1936-2004).

Життєвий і творчий шлях. Збірки “Атомні прелюди” (1962), “Сто поезій” (1967), “На срібнім березі” (1978). Домінанти творчості письменника. Сатиричний струмінь поезії, інтимна лірика. Доля народу і проблеми моральної відповідальності людства за наукові відкриття. Лірика М.Вінграновського як синтез мистецтва кінодраматургії та поезії. Жанрове розмаїття творчості. Поетичні збірки 80–90-х: “Київ” (1982), “Губами теплими і оком золотим” (1984). Інтимна лірика “Цю жінку я люблю” (1990), “З обійнятих тобою днів” (1992), “Любово, ні! не прощавай!” (1995). Загальна характеристика.

Іван Драч (1936–2018). Біографія і творча доля поета. Широкий діапазон тематичних зацікавлень. Інтелектуальна образність, метафоричне багатство у ранніх збірках поета. “Соняшник” (1962), “Протуберанці серця” (1965). Поєднання народного сприйняття з сучасною епохою у зб. “Балади буднів” (1967). Художній поступ поета: зб. “До джерел” (1972), “Корінь і крона” (1974), “Сонячний Фенікс” (1978), “Теліжинці” (1985). Збірки останніх років “Вогонь з попелу” (1996), “Гора” (1997) та ін. – багатство мотивів, непогамовність пошуків. І.Драч літературний критик і громадський діяч.

Борис Олійник (1935–2017). Біографія поета. Образ жінки, матері, Вітчизни в його творчості (зб. “Сива ластівка”). Драма сучасності у творчості останніх років (зб. “У дзеркалі слова”, “Біла мелодія”, поема “Сім”).

Роль і місце творчості *дисидентів* у літературному процесі України 60-80-х рр. Суспільно-політичний ідеал, морально-етичні та філософські засади, нове духовне світовідчуження І.Світличного, Є.Сверстюка, М.Руденка, І.Калинця, Т.Мельничука.

Життєвий подвиг **Василя Стуса (1938 – 1985)**. Рання творчість (“Круговерть”, “Веселий цвинтар”, “Зимові дерева” (1970).

“Ув’язнена лірика” – творчість періоду арешту і заслання. Збірки “Час творчості” і “Палімпсести”. Мотиви, художні образи.

“Дорога болю” (1990) – перша в Україні збірка поета. Дисципліна слова, лаконізм виразу, вистраждана символіка, філософська заглибленість у проблемі “смертеіснування – життєсмерті”.

В.Стус – літературний критик і перекладач.

Школа “київських герметиків”. Поезія М.Воробйова, В.Кордуна, В.Голобородька, В.Рубана в контексті часу.

Загальні тенденції розвитку прози 60-х –70-х рр.

Актуалізація романної форми. *Явище “хімерної прози”*.

Виокремленість “хімерної” прози із літератури соцреалізму. Коріння, детермінованість літературного явища “хімерної прози”.

Фольклоризм, умовність, романтична піднесеність, іронічність, ліричний струмінь – художні компоненти “хімерної прози”.

Жанрово-стильові модифікації фольклорно-міфологічної літератури (притчевий роман, алегорично-поетичний, міфологічно-поетичний, казковий...).

Химерність, умовність, алегоризм як ознака творів української прози 60-70-х років (П.Загребельний, “Левине серце”, Ю.Щербак “Хроніка міста Ярополя”, Вал.Шевчук “Дім на горі”, В.Земляк “Лебедина зграя”...).

Переосмислення війни і долі людини митцями української літератури 60-80-х років (Г.Тютюнник “Вир”, В.Міняйло “Останній рубіж”, О.Гончар “Людина і зброя”, А.Дімаров “Біль і гнів”, М.Стельмах “Правда й кривда”).

Гуманістичний пафос “воєнної прози” як духовна естафета О.Довженка.

Тема війни, її руйнації у житті і душах людей у творчості Гр. Тютюнника (доля сиріт, інвалідів, самотніх старих).

Сучасне відтворення епізодів Другої світової війни (Р.Федорів “Єрусалим на горах”).

Письменники діаспори про війну, її драматичні сторінки (І.Багряний “Огненне коло”).

Тюремно-табірна тематика в українській прозі 60-90-х рр. Література “духовного опору” як результат внутрішнього вибору.

Традиції “літератури за ґратами” (Т.Шевченко, П.Грабовський, І.Франко).

Літературний і політичний самвидав.

М.Осадчий “Більмо”. Трагічна доля особистості в умовах авторитарного режиму. Екзистенціальне прочитання твору. Синтез традиційно-реалістичної манери із сюрреалістичною художньою практикою.

Концепція людини у “тюремних” творах І.Багряного (“Тигролови”, “Сад Гетсиманський”).

І.Іванов “Колима”. Біографізм, документальність.

Г.Снегірьов “Набої для розстрілу”.

Історична романістика. Головні стильові напрямки прози. Поглиблення психологічності, урізноманітнення форм і засобів художнього мислення. Здобутки малої прози.

Олесь Гончар (1918 – 1995). Життя і творчість. Роман “Прапороносці” в літературному житті України. Жанрова специфіка “Тронки” (1963). Тема історичної та національної пам’яті в “Соборі” (1968). Естетико-філософська концепція “Твоєї зорі (1982)”. О.Гончар – національний художник.

Павло Загребельний (1924–2009). Біографічні відомості. П.Загребельний і його розуміння ролі письменника. Літературні авторитети. Стильові тенденції творчості, активність пошуків форм і засобів вираження, розмаїття тем і проблем у творчості.

Початок літературної діяльності. "Дума про невмирущого" (1957).

Досягнення П.Загребельного у жанрі "химерної" прози (роман "Левине серце", 1978).

Роман "Розгін" (1979). Розмаїття тем і проблем.

Історична проза П.Загребельного. Трилогія “Диво”, "Смерть у Києві", "Первоміст". Художнє відкриття епохи на ґрунті історичних гіпотез.

Романи "Свпраксія" (1974), “Роксолана” (1979), “Я, Богдан” (1982) – осмислення історії через призму життя окремої особистості. Визначення ролі особистості в поступі держави і людства.

Критична та літературознавча спадщина П.Загребельного 80 -90-х рр.

Валерій Шевчук (р. н. 1939).

Біографічні відомості. Умови формування В.Шевчука – художника слова і філософа.

Ранні літературні спроби В.Шевчука. Вхідження в літературу (60-ті рр.).

Активна участь В.Шевчука в процесі оновлення літератури в 60-х роках.

Роман “На полі смиренному” (1983). Зв’язок з сюжетами Києво-Печерського патерика, трактування їх В.Шевчуком. Використання умовних форм зображення. Роль філософсько-етичної притчі в розповіді. Система образів (принцип “герой – антипод”), переростання персонажів у образи-символи, образи-ідеї.

Жанр твору.

Трилогія “Три листки за вікном” (1986). Проблема особистості і буття. Форма “висповідального” письма. Композиційна особливість. Художнє осмислення притчі про блудного сина.

Роман “Дім на горі” (1983). Жанрова своєрідність. Імпресіоністичний спосіб зображення подій. Двошаровість роману (дійсність матеріальна і трансцендентна).

Композиція і її зв’язок із основною ідеєю твору.

Творчість В.Шевчука на сучасному етапі.

Літературознавчі есеї (“Жадань і задумів неспокій”, “Дорога в тисячу років”).

Роман Іваничук (1929–2016). Життя і творчість. Особливості процесу формування творчої особистості Р.Іваничука. Авторська концепція історії.

Романи “Мальви” (“Яничари”, 1968), причини вилучення "Мальв" з літературного процесу. Особливості фабули. Проекція на сучасність.

Процес еволюції поезики Р.Іваничука.

Трилогія про львівське середньовіччя ("Черлене вино", 1977), "Манускрипт з вулиці Руської", 1979, "Вода з каменю", 1982).

Роман "Журавлиний крик" (1988). Національний дух твору. Панорамність зображення події. Широта "психологічної" географії.

Роман "Бо війна війною ...". Звернення до подій 20-30-х рр. на Україні (січові стрільці, репресії, соловецькі концтабори).

Роман “Орда” (1992). Жанрова специфіка. Особливості побудови твору. Символіка роману.

Історія України в осмисленні і художньому вираженні Р.Іваничука.

Григір Тютюнник (1931 – 1980). Біографічні відомості. Традиції В.Стефаника, Г.Косинки в творчості. Психологічний портрет сучасника в оповіданнях письменника. Болісне роздвоєння людини між містом і селом.

Загальні тенденції розвитку української прози 80-х – 90-х рр.

Жанрова і тематична різноманітність прози В.Дрозда, В.Шевчука, Р.Федоріва, І.Чендея, А.Дімарова, Ю.Мушкетика, В.Яворівського, Р.Андріяшика.

Епіка Чорнобиля. Гострота, драматизм в художньо-публіцистичному осмисленні технокатастрофи ХХ ст.

Роман **В.Яворівського** “*Марія з полином у кінці століття*”. Особливість композиції, “кінематографічність”.

Документалізм, критичне сприйняття, апокаліптичні мотиви повісті “*Чорнобиль*” **Ю.Щербака**.

Багатоаспектність, психологізм, аналітизм, спроектованість на етнопроблематику творів сучасної літератури про Чорнобиль (Є.Гуцало “Опромінені”, Б.Олійник “Сім”, В.Дрозд “Листя землі”, Л.Тарнашинська “Ненароджена Марта”, М.Закусило “Книга пам’яті померлих мучеників”...).

І.Драч “*Чорнобильська мадонна*”. Жанрова специфіка, філософічність, символічна умовність, біблійні мотиви.

Розділ 2. Українська мова

2.1. Вступ

Сучасна українська літературна мова як предмет наукового вивчення. Українська мова – національна мова українського народу. Місце української мови серед мов світу. Літературна мова як вища форма загальнонародної мови. Найістотніші ознаки та форми існування української літературної мови.

Мовна норма. Види норм. Кодифікована та розмовна форми літературної мови. Літературна мова й діалект. Територіальні й соціальні діалекти.

2.2. Фонетика. Орфоенія. Графіка. Орфографія

Фонетика як наука про звукову будову мови. Поняття про звукові одиниці сучасної української літературної мови; сегментні та суперсегментні фонетичні одиниці. Аспекти дослідження звуків сучасної української літературної мови. Фонетика як учення про акустичні й артикуляційні властивості звуків. Теоретичне й практичне значення фонетики. Місце фонетики серед інших лінгвістичних дисциплін. Стилїстичні засоби фонетики.

Фонологія як учення про систему фонем української літературної мови. Поняття фонем. Функції фонем. Основний вияв і варіанти фонем. Різні тлумачення поняття фонем у працях українських лінгвістів. Фонетична й фонематична транскрипції.

Система фонем сучасної української літературної мови. Артикуляційні та акустичні особливості звуків. Диференціація звуків на голосні та приголосні, їх визначальні риси. Артикуляційно-акустична класифікація голосних звуків: за участю губ; за ступенем підняття спинки язика; за місцем артикуляції. Артикуляційно-акустичні особливості приголосних: класифікація приголосних за місцем творення; характеристика приголосних за способом творення; характеристика приголосних за звучністю. Палаталізація приголосних. Класифікація приголосних за ступенем вияву м'якості; позиції пом'якшення приголосних.

Зміни звукового складу слів у мовному потоці. Асимілятивні процеси в сучасній українській мові: поняття про асиміляцію та її види; асиміляція приголосних за місцем і способом творення; асиміляція приголосних за дзвінкістю і глухістю; асиміляція приголосних за м'якістю. Дисимілятивні процеси в сучасній українській мові: поняття про дисиміляцію, її види; характеристика різних видів дисиміляції. Спрощення в групах приголосних.

Чергування | О |, | Е | з | І |, історична довідка про виникнення цього чергування; чергування | О |, | Е | з | І | при словозміні; чергування | О |, | Е | з | І | при словотворенні; відхилення в чергуванні цих фонем. Чергування | О |, | Е | з нульовою фонемою. Чергування | О |, | Е | після шиплячих та j: історична довідка; закономірність цього чергування в сучасній українській мові; випадки порушення правил вживання О, Е після шиплячих та j. Чергування | И | з | О | у звукосполученнях | РИ |, | ЛИ |, | РО |, |ЛО|.

Чергування приголосних. Чергування | Г |, | К |, | Х | – | Ж |, | Ч |, | Ш | – | З |, | Ц |, | С | як наслідок першої та другої перехідних палаталізацій. Чергування | Д | – | ДЖ |, | Т | – | Ч |, | З | – | Ж |, | С | – | Ш |, | ЗД | – | ЖДЖ | тощо в дієслівних формах. Чергування губних у сполученнях губний + Л та губний + j. Зміни приголосних при творенні слів за допомогою суфіксів *-ськ(ий)*, *-ств(о)*, *-ин(а)*.

Склад як фонетичне явище. Складотворчі властивості звуків. Основні закономірності складоподілу. Морфемне членування слова і складоподіл. Наголос і його роль у розрізненні слів та їхніх форм.

Поняття про орфоепію. Норми української літературної вимови. Орфоепічна норма і варіант. Орфоепічні норми в системі українських голосних. Орфоепічні норми в системі українського приголосних. Орфоепічні норми в системі наголошування. Орфог вимовних помилок, причини їх виникнення.

Графіка сучасної української літературної мови. Графіка української мови. Поняття графеми. Український алфавіт, його друкована та писана форми. Інші знаки, що використовуються в українському алфавіті. Співвідношення між літерами українського алфавіту і фонемами української літературної мови: букви на позначення голосних фонем; букви на позначення приголосних фонем. Звукове значення літер Я, Ю, Є, Ї, Щ. Способи позначення фонем Й. Позначення м'якості приголосних на письмі. Вживання м'якого знака. Вживання апострофа.

Орфографія як розділ мовознавчої науки. Співвідношення орфографії з графікою та орфоепією. Принципи української орфографії. Поняття орфограми, різновиди орфограм. Короткі відомості з історії української орфографії. Сучасний український правопис.

2.3. Лексикологія

Лексикологія як розділ мовознавства. Предмет і завдання лексикології. Зв'язки лексикології з іншими розділами науки про мову.

Слово як основна одиниця мови: його основні ознаки й функції. Поняття лексеми, семеми, семи. Слово і знак: семіотичні аспекти вивчення слова. Слово і поняття. Значення слова. Взаємодія лексичного й граматичного аспектів слова. Типи лексичних значень слова. Значення денотативні й сигніфікативні, вільні й зв'язані, прямі й переносні та ін. Семантична структура слова, її основні компоненти: ядро значення, оцінні, емоційні, експресивні, стилістичні, культурологічні семи. Поняття лексико-семантичного варіанта. Семна структура слова. Види сем. Метод компонентного аналізу в лексиці.

Однозначні й багатозначні слова. Багатозначність слова. Вихідне і похідне значення слова. Типи багатозначності в українській мові. Способи утворення переносних значень. Метафора як вид перенесення найменувань. Узуальні й оказіональні метафори. Метонімія як вид перенесення назв. Продуктивні моделі метонімічних перенесень. Синекдоха та її різновиди.

Синонімія, її місце й роль у лексико-семантичній системі. Вузке й широке розуміння синонімії. Поняття про синонімічний ряд та його доміанту. Типи синонімів і синонімічних рядів (семантичні, стилістичні, семантико-стилістичні). Джерела синонімії. Стилістичні функції синонімів. Словники синонімів.

Антонімія в українській мові. Типи антонімів за структурою і семантичною сутністю протилежності. Антонімічні пари, їх види. Стилістичні функції антонімів. Антономазія. Оксиморон. Словник антонімів. Омонімія в сучасній українській мові. Поняття про лексичні омоніми. Джерела лексичної омонімії. Типи омонімів: етимологічні, словотвірні, семантичні. Часткові омоніми (омофони, омографи, омоформи). Проблема розмежування омонімії й полісемії. Стилістичні функції лексичних омонімів. Лексикографічне опрацювання омонімії. Словники омонімів. Поняття про слова-пароніми. Причини виникнення паронімічних слів. Паронімія й паронемазія. Стилістичні функції паронімів. Словники паронімів.

Лексика української мови з погляду її походження. Становлення лексико-семантичної системи української мови. Генетична характеристика української лексики, основні шляхи її формування. Українська лексика індоєвропейського та праслов'янського лексичного фонду. Спільнослов'янська та спільнослов'янська лексика. Старослов'янські зми в українській мові. Власне українська лексика.

Мовні контакти і лексичні запозичення. Шляхи запозичень. Етапи засвоєння запозичених слів і семантичні процеси, що їх супроводжують. Класифікація запозичень за походженням. Запозичення з інших слов'янських мов. Слова давньогрецького, латинського, тюркського походження. Запозичення із західноєвропейських мов. Тематичні групи запозичень. Інтернаціоналізми у складі української лексики, їх ознаки, стилістичні функції. Слова українського походження в інших мовах. Стилістичні можливості іншомовної лексики.

Лексика української мови за сферами вживання. Лексика кодифікована й некодифікована, загальнонародна й регіональна або соціально обмеженого використання. Лексика, територіально обмежена в ужитку (діалектизми), аспекти її вивчення. Діалектизми в художній літературі й розмовному мовленні. Діалектні словники, лексичні й семантичні карти діалектних атласів. Просторіччя. Жаргонна лексика й літературна мова. Жаргонізми, вульгаризми, арготизми та їх стилістичне використання. Термінологічна лексика. Наукова та виробничо-технічна термінологія. Сфери поширення й функції термінів. Поняття терміносистеми. Джерела термінів. Термінологічні словники. Проблеми і перспективи української термінології. Активна взаємодія науково-технічної термінології із загальноповсякденною лексикою в сучасній українській мові. Стилістичне використання термінів. Професіоналізми, їх характеристика, функції.

Поняття про активну і пасивну лексику. Відбиття в сучасному лексичному фонді історичної еволюції слова. Застарілі слова: історизми, архаїзми та їх різновиди. Стилістичні можливості застарілих слів. Неологізми як засіб збагачення словникового складу сучасної української мови в умовах економічних, політичних, культурних змін у суспільстві. Різновиди неологізмів: словотвірні, запозичені, утворені в результаті семантичного розвитку слів. Неологізми як засіб номінації й художнього зображення. Загальномовні неологізми: комунікативне призначення, функції, частота вживання. Терміни-неологізми. Індивідуально-авторські неологізми та їх стилістичне використання. Оказіоналізми. Словники нових слів та значень.

Лексика сучасної української мови з погляду експресивно- стилістичного забарвлення. Поняття про стильову диференціацію лексики. Експресивно-стилістична характеристика української лексики. Міжстильова, стилістично нейтральна лексика. Стилістично забарвлена лексика, екзотизми, варваризми як різновиди книжної лексики. Стилістичні особливості використання застарілої лексики в мові художньої літератури.

2.4. Фразеологія

Фразеологія – розділ мовознавства й сукупність фразеологічних одиниць. Вільні та зв'язані сполучення слів. Поняття фразеологічної одиниці (фразеологічного звороту). Спільні й відмінні риси слова і фразеологізму. Співвідношення між лексичним значенням слова і значенням фразеологізму. Семантика, структура й лексичний склад фразеологізмів. Однозначність та багатозначність фразеологічних одиниць. Синонімія, антонімія, омонімія фразеологічних зворотів. Аспекти вивчення фразеологізмів: семантичний, синтаксичний, морфологічний, лексичний, стилістичний, генетичний. Питання класифікації фразеологічних одиниць. Семантична, структурна, генетична та інші класифікації. Джерела української фразеології. Типи фразеологізмів за походженням (питомі, запозичені, фразеологічні кальки, напівкальки). Тематичні групи фразеологізмів. Фразеологізми активного й пасивного використання. Крилаті вислови та їх стилістичні функції. Використання фразеологічних одиниць у різних стилях мови. Фразеологічні словники та словники крилатих висловів.

2.5. Лексикографія

Лексикографія як розділ мовознавства і сукупність словників та наукових праць. Історичні витоки української лексикографії. Основні тенденції розвитку української лексикографії на сучасному етапі. Словники як одне з джерел вивчення української лексики. Типи словників. Комплексні (енциклопедичні) й аспекти (галузеві) словники, їх призначення. Лінгвістичні словники та їх види (одномовні, двомовні, багатомовні). Основні лінгвістичні словники: тлумачні словники; аспекти словники (синонімів, омонімів, антонімів, паронімів; неологізмів, іншомовних слів; діалектні; фразеологічні; словники мови письменників; ономастичні (антропонімічні, топонімічні); скорочень; труднощів; орфографічні, орфоепічні; частотні; зворотні; граматичні; морфемні; словотворчі; етимологічні, історичні, діалектні та ін.). Структура словників різних видів: принцип добору лексики, розташування слів, словникових статей; будова словникової статті. Проблеми і перспективи розвитку української лексикографії.

2.6. Морфеміка

Поняття про морфеміку сучасної української мови. Морфеміка як рівень мовної системи та розділ мовознавства. Зв'язок морфеміки із словотвором і морфологією. Морфема як знакова одиниця мови. Співвідношення понять “морфема” і “морф”. Аломорфи й варіанти морфем. Класифікація морфем у сучасній українській літературній мові. Кореневі й афіксальні морфемі. Поняття про словотвірні й словозмінні афікси, матеріально виражені та нульові, регулярні й нерегулярні, продуктивні й непродуктивні.

Суфікси, їхня роль у мові. Походження суфіксів: індоєвропейські суфікси; праслов'янські (спільнослов'янські) суфікси; східнослов'янські суфіксальні морфемі; власне-українські суфіксальні морфемі. Префікси, їхня роль у мові. Походження префіксів. Поняття про інтерфікси й постфікси. Афіксоїди. Закінчення (флексії) як афікси словозміни. Синонімія та омонімія афіксів. Основа слова. Основи похідні й непохідні, вільні та зв'язані.

Історичні зміни в морфемній структурі слова: опрощення, перерозклад, ускладнення. Морфемні словники.

2.7. Словотвір

Словотвір як особлива підсистема мови та розділ мовознавства. Два аспекти словотвору: діахронічний і синхронічний. Розрізнення понять словотворення і словотвір. Зв'язок словотвору з морфемікою, лексикологією, морфологією, синтаксисом. Питання про рівень словотвору. Словотвірні ресурси сучасної української мови.

Словотвір як учення про творення слів і загальні принципи їх мотивації. Похідне слово, його ознаки. Розмежування структурної і семантичної похідності. Мотивуюча (твірна) і мотивована (похідна) основи. Словотвірний формант. Основні різновиди семантичної мотивації та семантичних відношень.

Питання про словотвірний тип і словотвірну модель у сучасному мовознавстві. Словотвірні ланцюжки (ряди) як вираження структурно-семантичних відношень у сфері похідних слів. Словотвірне гніздо – комплексна, найскладніша одиниця словотвору.

Способи словотворення в сучасній українській літературній мові. Дві основні класифікації способів словотворення: а) за лексико-граматичним характером словотвірної бази та словотвірних засобів (традиційна класифікація); б) за видом

основних компонентів твірних формантів.

2.8. Граматика

Грамматика української мови, її розділи. Основні граматичні поняття. Грамматичне значення слова та способи його вираження в українській мові. Грамматична форма слова. Флексія як основна частина словоформи. Синтетичні форми слів та елементи аналітизму в граматиці української мови. Грамматична категорія. Система граматичних категорій в українській мові.

2.9. Морфологія

Проблема поділу слів на частини мови в сучасній лінгвістиці. Критерії виділення лексико-граматичних класів слів. Класифікація академіка В.В.Виноградова. Класифікація частин мови, запропонована в академічному виданні за редакцією І.К.Білодіда. Поділ слів на частини мови І.Р. Вихованця. Повнозначні (самостійні) та неповнозначні (несамостійні) частини мови. Вигуки. Проблема визначення статусу слів категорії стану (предикативних прислівників) та модальних слів. Взаємоперехід у системі частин мови: синтаксичний, морфологічний, семантичний.

Іменник, його лексико-граматичні ознаки. Проблема виділення займенникових іменників. Лексико-семантичні категорії іменників: назви істот і неістот; загальні та власні назви; конкретні й абстрактні іменники; збірні іменники та іменники з речовинним значенням. Перехід іменників з одного лексико-семантичного розряду в інший.

Функціонально-семантичні особливості морфологічної категорії роду. Лексичне, морфологічне та синтаксичне її вираження. Рід іменників, стать і значення істоти/неістоти. Іменники спільного та подвійного роду. Родова диференціація невідмінюваних слів. Рід аббревіатур. Категорія числа іменників, її значення та граматичні засоби вираження. Однина й множина в граматиці та однина й множина в об'єктивній дійсності. Відсутність числових протиставлень у парадигмі ряду іменників. Залишки форм двоїни в сучасній українській мові. Засоби утворення форм множини в українській мові.

Категорія відмінка іменників. Відмінкова система сучасної української літературної мови. Проблема кількості відмінків. Основні значення відмінків. Словозміна іменників. Поняття про парадигму іменника. Невідмінювані іменники в українській мові.

Поняття про парадигму іменника. Принципи поділу іменників за парадигматичними ознаками на відміни та групи. Парадигматичні ознаки іменників I відміни. Поділ іменників I відміни на групи. Диференціація іменників у межах II відміни. Розмежування граматичних синонімів. Варіантні парадигми іменників II відміни з кінцевим *-р*. Парадигматичні ознаки іменників III відміни. Система закінчень іменників IV відміни. Особливості відмінювання іменників, що мають тільки форму множини. Іменники з ознаками прикметникової парадигми. Невідмінювані іменники на тлі флективного ладу української мови.

Прикметник як виразник статичної ознаки предметів. Специфіка граматичних категорій прикметника. Характер категорій роду, числа й відмінка прикметників у сполученні зі змінюваними іменниками, іменниками, що не мають словозміни, та з іменниками спільного роду. Форми прикметника в українській мові: короткі, повні стягнені, повні нестягнені. Синтаксичні функції прикметників.

Семантичні групи прикметників: якісні прикметники, їх семантичні та граматичні особливості; відносні прикметники, їхні семантичні групи; присвійні

прикметники. Питання про порядкові прикметники в лінгвістичній літературі. Проміжні розряди прикметників. Особливості відмінювання прикметників: твердої групи; м'якої групи; прикметників на *-лиций*.

Ступені порівняння прикметників. Питання про статус та кількість граматичних значень категорії ступенів порівняння. Значення форм вищого і найвищого ступенів порівняння, їхні синтаксичні функції. Прості (синтетичні) та складені (аналітичні) форми ступенів порівняння, їх творення.

Числівник як частина мови. Значення числівників як слів, що виражають кількість і порядок предметів при лічбі, їхні головні граматичні ознаки. Шкільна й наукова традиція в інтерпретації числівника. Кількісні числівники. Семантичні групи кількісних числівників. Питання про порядкові числівники в лінгвістичній літературі. Характеристика числівників за будовою. Відмінювання кількісних числівників. Відмінювання порядкових числівників. Синтаксичні функції кількісних та порядкових числівників. Зв'язок кількісних числівників з іменниками.

Визначення займенника як частини мови. Питання про займенники в лінгвістичній літературі. Співвідносність займенників з іменними частинами мови. Групи займенників за значенням. Граматичні ознаки займенників. Особливості відмінювання займенників. Словотвірні ознаки займенників. Пронімінація. Субстантивація займенників. Особливості наголошування займенників.

Виникнення і розвиток прислівників у мові. Визначення прислівника як частини мови. Морфологічні ознаки та синтаксичні функції прислівникових форм. Семантичні групи прислівників. Творення і морфологічний склад прислівників. Ступені порівняння прислівників. Категорія безвідносного ступеня вияву ознаки та суб'єктивної оцінки прислівників. Адвербіалізація. Вживання прислівників у значенні прийменників.

Питання про слова категорії стану та модальні слова в лінгвістичній літературі.

Поняття про дієслово як частину мови. Система дієслівних утворень в українській літературній мові. Зв'язка. Типи дієвідмінювання.

Категорія виду дієслова. Дієслова доконаного й недоконаного виду (видові пари), їх стосунок до категорії часу. Основні способи творення видових форм дієслів. Одновидові дієслова.

Визначення категорії часу. Система дієслівних часів у сучасній українській літературній мові. Абсолютне і відносне вживання часових форм. Зв'язок категорії часу з категорією виду. Теперішній час, його значення. Минулий час, його семантичні ознаки та особливості творення. Значення та утворення форм майбутнього часу.

Категорія способу дієслова, її загальне значення та структура. Зв'язок категорії способу з категорією часу. Дійсний спосіб дієслова. Значення та утворення форм наказового способу. Семантичні ознаки та специфіка утворення дієслів умовного способу.

Проблема виділення категорії перехідності / неперехідності дієслова. Семантичні та синтаксичні ознаки перехідних і неперехідних дієслів. Категорія семантико-синтаксичної валентності дієслова.

Категорія стану дієслова, її зв'язок з перехідністю / неперехідністю. Активний і пасивний стан дієслів. Поняття про зворотно-середній стан, його різновиди.

Поняття про особові форми дієслів. Рід і число дієслова у зв'язку з категоріями часу та способу. Значення форм особи. Парадигми дієслова. Дієслова з неповною особовою парадигмою. Безособові дієслова.

Проблема визначення статусу дієприкметника. Дієслівні та прикметникові ознаки дієприкметника. Дієприкметники активного стану, їх творення й особливості вживання. Утворення та специфіка функціонування дієприкметників пасивного стану. Перехід дієприкметників у прикметники (ад'єктивація) та в іменники (субстантивація). Дієслівні форми на *-но*, *-то*.

Проблема визначення статусу дієприслівника. Дієслівні та прислівникові ознаки дієприслівника. Творення та синтаксична роль дієприслівників. Перехід дієприслівників у прислівники та прийменники.

Визначення статусу прийменників у лінгвістичній літературі. Походження прийменників. Прийменники як службові слова, що виражають відношення між повнозначними словами. Уживання прийменників з певними відмінками іменників та субстантивованих слів. Прийменники – синоніми й антоніми. Морфологічний склад прийменників. Первинні й вторинні прийменники. Перехід самостійних слів і словосполучень у прийменники. Відприслівникові та відіменні прийменники.

Сполучник, його функціональна характеристика. Морфологічний склад сполучників. Прості (непохідні) сполучники. Складені й складні (похідні) сполучники. Характеристика сполучників за типом синтаксичного зв'язку. Сполучники сурядні й підрядні. Характеристика сполучників за способом уживання (одиночні, повторювані, парні). Розрізнення сполучників (проте, зате, щоб, якби, якщо) й однозвучних слів, що пишуться окремо. Критерії розмежування омонімічних сполучників та сполучних слів.

Проблема визначення статусу частки в лінгвістичній літературі. Класифікація часток. Зв'язок часток з іншими частинами мови. Місце часток у реченні (препозитивні й постпозитивні частки). Основні й варіантні форми.

Поняття про вигуки. Вигуки як слова, що виражають емоції та волевиявлення. Первинні та похідні вигуки. Групи вигуків за значенням. Функціонування вигуків у значенні іменників і дієслів. Звуконаслідувальні слова.

2.10. Синтаксис

Предмет і завдання синтаксису як граматичного рівня сучасної української літературної мови. Типи головних синтаксичних одиниць та принципи їх виділення. Синтаксичні зв'язки та семантико-синтаксичні відношення. Поняття про предикативний, підрядний та сурядний зв'язки. Зв'язок синтаксису з іншими науками.

Словосполучення як синтаксична непередикативна одиниця. Типи словосполучень за видом синтаксичного зв'язку. Сурядні словосполучення, типи відношень між їхніми компонентами. Відкриті та закриті сурядні словосполучення, засоби їхнього вираження. Підрядні словосполучення, принципи їх класифікації. Елементарні та ускладнені словосполучення. Вільні і зв'язані словосполучення. Питання про відмінності фразеологічних сполук і словосполучень.

Речення як основна синтаксична одиниця. Речення і судження. Ознаки речення. Граматичні категорії речення. Поняття про структурну схему речення. Структурно-семантичні типи речень. Типи речень за модальністю та експресією.

Двоскладне речення. Аналіз двоскладних реченнєвих структур на тлі односкладних. Вираження предикативності у двоскладному реченні. Підмети прості і складені. Засоби їх вираження в українській мові. Структурно-семантичні типи присудків, способи їхнього вираження.

Традиційне й сучасне вчення про другорядні члени речення. Другорядні члени речення як компоненти поширених синтаксичних конструкцій. Короткі відомості з історії вчення про другорядні члени речення. Сучасний стан учення про члени речення. Обов'язкові й факультативні члени речення. Семантико-граматичні ознаки другорядних членів речення. Узгоджені й неузгоджені означення, способи їх вираження. Прикладка як різновид означення. Граматичний зв'язок прикладок з означуваним словом. Прямий та непрямий додатки, специфіка вираження. Типи обставин за значенням (способу дії, міри і ступеня дії, місця, часу, причини, мети, умови, допустові, наслідку).

Семантико-синтаксичний аспект простого речення. Власне-семантичні та

семантико-синтаксичні характеристики речення. Семантико-синтаксична валентність предиката і семантико-синтаксична структура простого речення. Класи семантично елементарних простих речень. Семантично неелементарні прості речення. Типи синтаксем у структурі простого речення. Предикат як центральна синтаксема простого елементарного речення. Субстанціальні синтаксеми простого речення. Вторинні предикатні й субстанціальні синтаксеми.

Поняття про односкладне речення. З історії питання про односкладні реченнєві структури. Типи односкладних речень. Означено-особові, неозначено-особові, узагальнено-особові речення. Безособові речення. Питання про інфінітивні речення. Номінативні (називні) речення. Вокативні речення.

Поняття про ускладнення в сучасній лінгвістиці.

Прості ускладнені речення з однорідними членами. Однорідність і способи її вираження, структурно-значеннєві характеристики ряду однорідних членів. Речення з однорідними присудками. Однорідні та неоднорідні означення. Узагальнюючі слова при однорідних членах речення.

Прості ускладнені речення з відокремленими членами. Явище відокремлення як різновид ускладнення. Умови відокремлення другорядних членів речення. Відокремлені означення, додатки, обставини. Уточнюючі члени речення. Напівпредикативні структури.

Різновиди вставних одиниць. Вставлені конструкції у структурі простого ускладненого речення. Значення і граматичне вираження вставних та вставлених компонентів.

Звертання, їх значення та способи вираження. Місце звертань у структурі речення.

Поняття про складне речення. Формально-синтаксичні, семантико-синтаксичні та комунікативні ознаки складного речення. Засоби зв'язку частин складного речення. Принципи класифікації складних речень. Граматична природа речень з однорідними присудками, проблема визначення їх статусу.

Поняття про складносурядні речення, принципи їх класифікації. Основні різновиди складносурядних речень.

Поняття про складнопідрядне речення. Історія вивчення складнопідрядного речення. Логіко-граматична, формально-синтаксична та структурно-семантична класифікації складнопідрядних речень. Основні типи підрядних частин у складнопідрядних реченнях.

Особливості безсполучникових складних речень.

Багатокомпонентні складні речення. Типи багатокомпонентних складних речень.

Пряма, непряма, невласне пряма мова. Діалог. Цитати.

Текст як компонент мовленнєвої комунікації, його основні функції. Абзац. Період.

2.11. Діалектологія

Загальні відомості з теоретичної діалектології. Літературна мова і народна (діалектна) мова. Норма літературної мови й діалектна норма. Причини існування діалектних відмінностей у національній мові. Структурно-територіальні одиниці національної мови. Діалектне явище. Типи діалектних явищ. Діалектне явище та діалектизм. Різновиди діалектизмів.

Система голосних української діалектної мови. Типи відмінностей між українськими діалектами на фонетичному рівні. Діалектні системи українського вокалізму, їхні типологічні ознаки. Рефлекси етимологічного [o] в українській

діалектній мові. Походження та еволюція поліських дифтонгів на місці давнього [o]. Дифтонги та монофтонги. Рефлексія етимологічного [e] в українських говорах. Рефлексія давнього [h] в українських говорах. Заміна давніх голосних [ы], [и]. Позиційні варіанти сучасних голосних фонем [o], [e], [a], [и], [y].

Система приголосних української діалектної мови. Губні фонemi в українській діалектній мові. Наслідки ствердіння губних перед рефlekсами давніх [h],[o], [i], [e], [e]. Передньоязикові фонemi в українській діалектній мові. Середньоязикова фонема [й]: частотність уживання в різних говорах. Задньоязикові та фарингальна фонemi.

Нерегулярні модифікації звукової структури слова. Протетичні приголосні в українських говорах. Квазіпротеза. Гіперизм. Метатеза. Суміжна та дистантна метатеза. Асимілятивні зміни приголосних в українській діалектній мові. Різновиди асиміляції. Дисимілятивні зміни приголосних. Різновиди дисиміляції. Афреза. Епентеза. Сингармонізм. Спрощення сполучень приголосних. Утрата звукосполучень та складів. Поява неетимологічних груп приголосних. Інтерконсонантні секундарні голосні.

Діалектне наголошення. Різновиди наголосу в українських карпатських говорах.

Відмінності між українськими говорами на морфологічному рівні. Різновиди діалектних морфологічних відмінностей. Морфологічні архаїзми. Морфологічні інновації. Різновиди морфологічних інновацій. Граматична аналогія. Інновації, зумовлені дією фонетичних закономірностей говірки. Системи української діалектної словозміни, їхні типологічні ознаки. Діалектні відмінності в категорії числа. Залишки двоїни в українській діалектній мові. Діалектні відмінності в категорії роду. Родова варіативність на формальному рівні.

Словозміна іменних частин мови. Словозміна іменника в говорах української мови. Граматична аналогія як фактор формування системи словозміни іменника. Словозміна прикметника в українській діалектній мові. Діалектні відмінності у фонетичному оформленні та словозміні числівників і займенників.

Система форм дієслова. Оформлення інфінітива в українських говорах. Зворотні дієслова в українській діалектній мові. Система дієслівних форм теперішнього часу. Дієслівні форми минулого часу в українських говорах. Власне минулий час; залишки форм перфекта в українських південно-західних говорах. Форми давноминулого часу в українській діалектній мові. Дієслівні форми майбутнього часу в українських говорах. Форми умовного способу дієслів в українських діалектах.

Діалектне словотворення. Словотвірні діалектизми. Дериваційна модель. Регулярні (продуктивні) й нерегулярні (непродуктивні) дериваційні моделі. Оказіональні утворення. Різновиди діалектних відмінностей у словотворенні. Морфологічне словотворення в українській діалектній мові. Продуктивність різновидів морфологічного способу в різних українських говорах. Неморфологічні способи словотвору в українській діалектній мові.

Відмінності між українськими говорами на синтаксичному рівні. Типи діалектних відмінностей в українському синтаксисі за функціональною ознакою. Типологічні явища українського діалектного синтаксису. Типи діалектних відмінностей в українському синтаксисі за генетичною ознакою: синтаксичні явища-архаїзми, синтаксичні явища-інновації, їх різновиди. Діалектні відмінності у словосполученні. Відмінності в уживанні та значенні прийменників. Відмінності у простому реченні. Специфіка вираження головних та другорядних членів речення в українській діалектній мові. Відмінності у структурі складного речення. Сполучники та сполучні слова в українських говорах.

Відмінності між українськими говорами на лексичному рівні. Типи діалектних відмінностей у лексиці української мови. Лексичні відмінності непротиставного типу; різновиди лексичних етнографізмів. Лексичні відмінності протиставного типу, їх різновиди. Склад діалектної лексики з погляду походження. Лексичні запозичення як

наслідок міжмовної інтерференції. Історичні нашарування в діалектній лексиці. Українська діалектна фразеологія.

Сучасне діалектне членування української мови. Історія діалектного членування української мови. Українські наріччя. Типологічні риси та межі українських наріч. Говори південно-східного наріччя, їхні межі та диференційні ознаки. Говори поліського наріччя, їхні межі та диференційні ознаки. Групи говорів південно-західного наріччя. Межі та диференційні ознаки українських говорів південно-західного наріччя.

Предмет, завдання і значення діалектології та діалектографії. Теоретична й національна діалектологія. Описова й історична діалектологія. Українська діалектна лексикографія. Діалектні словники української мови. Монографічні дослідження українських говорів. Предмет і завдання лінгвістичної географії. Лінгвістичні атласи української мови. Основні джерела вивчення територіальних діалектів. Методи збирання матеріалу для діалектологічних досліджень. Методика діалектологічних досліджень. Соціальна диференціація національної мови. Жаргон та арго, їхні визначальні ознаки.

2.12. Історія української літературної мови

Періодизація історії української літературної мови. Принципи періодизації історії української літературної мови в радянському мовознавстві. Вчені діаспори про періоди історії української літературної мови. І.Огієнко, Ю.Шевельов, І.Матвіяс, Г.Півторак, В.Німчук про початок та основні етапи розвитку української літературної мови.

Мова писемних пам'яток періоду Київської Русі. Типи літерно-писемної мови в Київській Русі. Погляди вчених на давньоруську мову. Книжні елементи в “Руській правді”. Поєднання книжно-літературної та народнорозмовної традицій у мові літописів. Особливості “Слова о полку Ігоревім”.

Жанрово-стильова структура старої української мови. Поняття “стара українська мова”. Сфери вживання слов'яноруської та простої мови. Традиційно-стильова і структурно-стилістична лінії поділу старої української мови. Г.Сковорода – останній представник старої української мови.

Мова українського бароко. Лінгвістичні риси українського бароко. Представники українського бароко. “Штукарська” поезія І.Величковського. Бароко в курсах риторики Києво-Могилянської академії. “Про риторичне мистецтво” Ф.Прокоповича. “Ключ розуміння” І.Галятовського.

Роль І.Котляревського в історії української літературної мови. Зародження нової української літературної мови у Східній та Західній Україні. Традиції та новаторство мовної практики Котляревського. І.Огієнко про “Енеїду” І.Котляревського.

Т.Г.Шевченко – основоположник нової української літературної мови. Народнорозмовна та народнопоетична основа мови Т.Шевченка. І.Огієнко, Л.Булаховський, В.Русанівський про мову Шевченка.

Роль І.Франка в історії української літературної мови. Мовна ситуація в Західній Україні. Зближення західного і східного варіантів української літературної мови у творах І.Франка. Франко про єдину українську літературну мову.

Роль Лесі Українки в історії української літературної мови. Леся Українка як представник східного варіанту української літературної мови. Західноукраїнські діалектизми в мові Лесі Українки. Ю.Шевельов про мову творів Лесі Українки.

2.13. Вступ до мовознавства

Мовознавство як наука про людську мову. Різновиди мовознавчої науки. Зв'язок мовознавства з суспільними й природничими науками.

Поняття про знак і знакову систему. Типологія знаків. Мова як особлива знакова система. Відмінність мови від інших знакових систем. Мова і несловесні форми спілкування.

Мова й мислення. Проблема взаємозв'язку мови, мислення та свідомості. Типи мислення у людини: понятійне, технічне, образне.

Мова і мовлення. Суспільна природа мови. Біологічні та соціальні теорії виникнення мови. Функції мови.

Письмо. Графіка. Алфавіт. Письмо та його функції. Різновиди письма в історичному аспекті: неалфавітне, алфавітне. Виникнення й розвиток слов'янської графіки.

Система та структура мови. Парадигматичні, синтагматичні й ієрархічні відношення між мовними одиницями. Основні й проміжні рівні мови. Фонологічна система. Поняття фонем та фонологічної системи. Граматична система мови. Граматична категорія. Граматичне значення. Граматична форма. Морфологічний рівень. Частини мови як реалізація міжрівневих зв'язків. Синтаксичний рівень. Сучасні теорії речення. Лексико-семантична система мови. Проміжні мовні рівні: морфонологічний, словотвірний, фразеологічний.

Методи лінгвістичних досліджень. Описовий метод. Порівняльний метод. Порівняння як прийом наукового дослідження. Порівняльно-історичний метод. Споріднені мови і порівняльно-історичне мовознавство. Порівняльно-зіставний метод вивчення споріднених і неспоріднених мов. Структурний метод. Застосування математичних і статистичних методів у мовознавстві.

2.14. Стилїстика

Стилїстика як розділ мовознавчої науки. Фонетичні, лексичні, морфологічні та синтаксичні засоби стилїстики. Стилїстичні функції частин мови: іменника, прикметника, числівника, займенника, дієслова, прислівника, службових частин мови. Стилїстичні функції простого та складного речень. Стилїстичні особливості тексту.

Стилїстичні фігури, особливості їх використання в різних функціональних стилях.

Стильовий різновид мови. Характеристика основних стилів сучасної української мови: художній, науковий, офіційно-діловий, публіцистичний, розмовний, конфесійний, ораторський, епістолярний. Основні мовні засоби стилів.

Відомі українські вчені-стилїсти та найважливіші праці зі стилїстики української мови.

Культура мови і культура мовлення.

Питання для фахового випробування

РОЗДІЛ 1. УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

1. 1. Усна народна творчість

1. Школи і методи української фольклористики.
2. Обрядовий і необрядовий фольклор.
3. Різновиди і художні особливості пісень.
4. Українська фольклористика на зламі ХХ – ХХІ ст.
5. Українські народні думи та їх виконавці.
6. Жанрова диференціація фольклорної прози.
7. Національна специфіка українського фольклору.
8. Генеалогія казки.
9. Календарно-обрядовий фольклор.

1. 2. Давня українська література

1. Місце давньої української літератури в історико-літературному процесі, її особливості та етапи розвитку.
2. Виникнення давньоукраїнської літератури. Вплив усної словесності й християнства на розвиток письменства.
3. Оригінальна киеворуська література духовного змісту.
4. Літописна традиція Київської Русі. Найдавніші пам'ятки українського літописання.
5. Місце перекладів в історії давньої української літератури та їх джерела. Перекладна література Київської Русі.
6. Давній український гумор і сатира. Творчість мандрівних дяків.
7. Епоха Ренесансу в Україні. Творчість латиномовних письменників-гуманістів.
8. Світська література Київської Русі. “Слово о полку Ігоревім” та сучасні проблеми його наукового вивчення.
9. Виникнення й розвиток полемічної літератури в Україні. Проблематика творів українських письменників-полемістів.
10. Бароко як художньо-стильове явище. Становлення й розвиток української барокової поезії.
11. Прозова література ХVІІ – ХVІІІ ст.: ораторсько-проповідницька, агіографічна, паломницька.
12. Українська шкільна драматургія ХVІІ – ХVІІІ ст.
13. Козацькі літописи – самобутнє явище української історичної прози.
14. Життєва філософія й літературна творчість Г. Сковороди.

1. 3. Історія української літератури першої половини ХІХ ст.

1. ”Енеїда” І.Котляревського і становлення української літератури.
2. Розвиток драматургії в українській літературі перших десятиліть ХІХ ст.
3. Розвиток просвітительського реалізму в українській літературі першої половини ХІХ ст.
4. Розвиток жанру байки в українській літературі першої половини ХІХ ст.
5. Проза Г.Квітки-Основ'яненка і стильові тенденції літератури дошевченківської доби.
6. Український романтизм в контексті розвитку світового романтизму.
7. Літературні осередки українського романтизму. Харківська школа романтиків.

8. Розвиток жанру балади в українській літературі першої половини XIX ст.
9. Літературна творчість, фольклористична та літературознавча діяльність М.Костомарова.
10. Літературна діяльність “Руської трійці”.
11. Творчість Т.Шевченка та український романтизм.
12. Прозова спадщина Т.Шевченка.
13. Світове значення творчості Т.Шевченка.
14. Основні етапи українського шевченкознавства.

1. 4. Історія української літератури другої половини XIX ст.

1. Основні етапи розвитку історії української літератури другої половини XIX ст.
2. “Народні оповідання” Марка Вовчка як якісно нове літературне явище в українській літературі.
3. Поетична творчість П.Куліша. Збірки “Україна”, “Досвідки”, “Хуторна поезія”.
4. Поетика прози А.Свидницького.
5. Новаторство С.Руданського, його місце в літературному процесі другої половини XIX ст.
6. І.Нечуй-Левицький – творець класичних соціально-психологічних повістей й оповідань.
7. Особливості стильової манери О.Стороженка.
8. Соціально-психологічний роман Панаса Мирного “Хіба ревуть, як ясла повні?”.
9. Українська поезія 60 – 70-х рр. XIX. Нові теми, жанри, стилі.
10. Традиції Т.Шевченка в українській поезії 70 – 90-х рр. XIX ст.
11. Драми М.Старицького на історичну тему (“Богдан Хмельницький”, “Облога Буші”).
12. Новаторство І.Франка в жанрі сонету (“Тюремні сонети”, “Вольні сонети”).
13. Жанрова різноманітність збірок І.Франка (“З вершин і низин”, “Зів’яле листя”).
14. Літературно-критична діяльність І.Франка. Статті: “Література, її завдання і найважливіші ціхи”, “Слово про критику”, “Із секретів поетичної творчості”.
15. Розширення тематичних і жанрово-стильових меж української прози 70 – 90-х рр. XIX ст.

1. 5. Історія української літератури кін. XIX ст. – поч. XX ст.

1. Новаторські тенденції літератури кінця XIX – поч. XX ст. Літературні напрями, течії, стилі, угруповання, школи.
2. Життєвий і творчий шлях Лесі Українки. Новаторство драматургії.
3. Лірика Лесі Українки. Художні особливості поетичних циклів. Образи-символи.
4. Розвиток сучасної науки про життя і творчість Лесі Українки.
5. Леся Українка як літературний критик.
6. М.Коцюбинський – імпресіоніст. Еволюція творчого методу митця.
7. Новаторство прози М.Коцюбинського.
8. О.Кобилянська як представник модернізму в українській літературі. Новелістика письменниці (проблематика, стильова манера).
9. Життєвий і творчий шлях В.Винниченка. Специфіка малої прози, особливості драматургії.
10. Творчість В.Винниченка. Особливості індивідуальної манери письма. Проблема краси і сили в прозі письменника.
11. Життя і творчість М.Вороного.
12. В.Стефаник – майстер психологічної новели. Експресіонізм у творчості митця.

13. Життя і творчість М.Вороного.
14. Літерна спадщина Б.Лепкого (поезія, мала проза, романістика).
15. Проблема синтезу мистецтв в українській літературі кінця ХІХ – поч. ХХ ст.

1. 6. Історія української літератури ХХ ст.

1. Панорама літературно-мистецького життя 20-30-х рр.
2. Ідейно-естетичні пошуки української поезії 20 - поч. 30-х рр.
3. Проза 20-поч.30-х рр.: ідейно-художні тенденції. Творчі індивідуальності.
4. Становлення новітньої модерної драматургії (20 – поч. 30-х рр.).
5. Літературний процес Західної України доби міжвоєнтя.
6. Західноукраїнська поезія 20 – 30-х рр. ХХ ст.
7. Поети-“вісниківці”.
8. Український роман 20-х рр. ХХ ст.: вектори художнього пошуку.
9. Українська неокласика.
10. Сатира і гумор 20-х рр. ХХ ст. Творчість О.Вишні.
11. Улас Самчук: етапи життя і творчості.
12. Етичні та естетичні уроки О.Довженка.
13. Поезія “празької школи” як чинник національного самоусвідомлення.
14. Українське письменство в умовах еміграції другої хвилі.
15. Нью-йоркська група поетів і шістдесятництво.
16. Література української еміграції як синтез культурних, естетичних традицій української літератури та світового мистецького досвіду.
17. Література української еміграції як складова частина історії української літератури ХХ ст.
18. Шістдесятництво як явище в історії української літератури ХХ ст.
19. “Київська школа” поетів. Естетичні засади творчості.
20. Житомирська прозова школа. Романістика В.Шевчука.
21. Українська історична романістика ХХ ст. (П.Загребельний, Р.Іваничук, М.Вінграновський, Л.Костенко).
22. Творчість О.Гончара в духовному контексті ХХ ст.
23. Творчість Ліни Костенко. Змістові та жанрово-стильові параметри.
24. Феномен Василя Стуса.
25. Літературний процес 90-х рр. ХХ ст. – поч. ХХІ ст.: загальні тенденції розвитку.

РОЗДІЛ 2. УКРАЇНЬКА МОВА

2.1. Вступ

1. Сучасна українська літературна мова як предмет наукового вивчення. Українська мова – національна мова українського народу. Місце української мови серед мов світу. Літературна мова як опрацьована форма загальнонародної мови.
2. Мовна норма. Види норм. Культура мови і культура мовлення.
3. Відомі українські мовознавці ХІХ – ХХ ст. та їх найважливіші праці.

2.2. Фонетика і фонологія

1. Фонетика як наука про звукову будову мови. Місце фонетики серед інших лінгвістичних дисциплін. Стилістичні засоби фонетики.
2. Фонологія як учення про систему фонем української літературної мови.
3. Поняття фонему. Функції фонем. Основний вияв і варіанти фонем. Фонетична і фонематична транскрипції.
4. Система фонем української літературної мови. Голосні фонему, їх класифікація. Приголосні фонему, їх класифікація.
5. Палаталізація приголосних. Асиміляція і дисиміляція приголосних. Спрощення в групах приголосних.
6. Чергування голосних звуків (з історичним коментарем). Чергування приголосних. Перша, друга і третя палаталізація.
7. Склад. Закономірності складоподілу. Типи складів. Наголос в українській мові.
8. Орфоепія, графіка, орфографія як розділи мовознавчої науки. Принципи орфографії.

2.3. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія

1. Лексикологія як наука. Слово та його функції. Типи лексичних значень слів. Пряме й переносне значення слів. Моносемія й полісемія. Омоніми. Пароніми. Синоніми. Антоніми, їх стилістичні функції.
2. Активна й пасивна лексика. Архаїзми та історизми, їх стилістичне використання. Неологізми.
3. Лексика сучасної української літературної мови за її походженням. Слова індоєвропейського походження. Спільнослов'янська лексика. Старослов'янізми.
4. Лексичні запозичення з неслов'янських мов. Українські слова в інших мовах.
5. Лексика української мови за сферами вжитку та стилістичним використанням.
6. Лексикографія. Типи словників. Найважливіші сучасні словники.
7. Фразеологія. Фразеологізм як структурно-семантична одиниця. Класифікація фразеологічних одиниць. Джерела української фразеології. Використання фразеологізмів у різних стилях мови.

2.4. Словотвір. Морфеміка

1. Словотвір як лінгвістична дисципліна. Поняття про твірну основу. Словотворчі та формотворчі афікси. Словотвірний тип. Словотвірна модель.
2. Основні способи творення слів.
3. Словотвір самостійних частин мови.
4. Поняття про морфеміку. Слово і морфема. Класифікація морфем.

2.5. Морфологія

1. Граматика. Морфологія й синтаксис як розділи граматики. Граматична категорія. Граматичне значення. Граматична форма.
2. Частини мови та принципи їх виділення.
3. Іменник як частина мови. Лексико-семантичні й морфологічні категорії іменника. Типи відмін іменників. Невідмінювані іменники. Стилістичні функції іменників.
4. Прикметник як частина мови. Ступені порівняння. Відмінювання прикметників. Групи прикметників за значенням. Стилістичне використання прикметників.
5. Числівник. Групи числівників за значенням. Відмінювання числівників.

6. Займенник у системі частин мови. Групи займенників за значенням, їх синтаксичні функції. Стилiстична роль займенникiв. Пронiмiналiзацiя.
7. Дiєслово у системi частин мови. Форми дiєслова. Власне-дiєслiвнi й невлаcне-дiєслiвнi граматичнi категорiї. Категорiя семантико-синтаксичної валентностi дiєслова. Дiєприкметник. Дiєприслiвник. Инфiнiтив. Стилiстичнi функцiї дiєслiв.
8. Прислiвник як частина мови. Проблема визначення статусу слiв категорiї стану та модальних слiв. Стилiстична роль прислiвникiв.
9. Службовi частини мови, їх класифiкацiя. Вигуки. Групи вигукiв за значенням. Перехiд у вигуки повнозначних слiв. Стилiстичнi функцiї службових частин мови.

2.6. Синтаксис

1. Предмет i завдання синтаксису. Основнi синтаксичнi одиницi. Зв'язок синтаксису з iншими лiнгвiстичними науками.
2. Повнi та неповнi речення. Структурно-семантичнi рiзновиди неповних речень. Елiптичнi речення. Приєднувальнi конструкцiї як специфiчнi рiзновиди повних та неповних речень. Стилiстичнi функцiї неповних речень.
3. Словосполучення як одиниця синтаксису. Типи пiдрядних словосполучень, способи вираження в них синтаксичних вiдношень.
4. Речення як основна синтаксична одиниця. Ознаки речення. Граматичнi категорiї речення. Речення й судження. Типи речень за комунiкативним призначенням: розповiднi, питальнi, спонукальнi. Окличнi речення. Стверджувальнi та заперечнi речення.
5. Двоскладне речення. Пiдмет i присудок як головнi члени речення. Рiзновиди пiдмета й присудка, способи їх вираження.
6. Другоряднi члени речення, принципи їх класифiкацiї. Видокремлення другорядних членiв речення.
7. Просте ускладнене речення. Однорiднi члени речення. Однорiднiсть i способи її вираження. Вставнi та вставленi компоненти речення. Звертання, способи його вираження. Стилiстична роль ускладнювальних одиниць.
8. Односкладне речення. Структурно-семантичнi типи односкладних речень: безособовi, инфiнiтивнi, особовi: означено-особовi, неозначено-особовi, номiнативнi. Стилiстичне використання односкладних речень.
9. Складносуряднi речення. Принципи класифiкацiї складносурядних речень. Основнi рiзновиди складносурядних речень. Смиcловi вiдношення мiж частинами складносурядного речення.
10. Складнопiдряднi речення. Основнi типи складнопiдрядних речень. Принципи класифiкацiї складнопiдрядних речень: логiко-граматичний, формально-граматичний i структурно-семантичний. Особливостi синтаксичного зв'язку в складнопiдрядних реченнях.
11. Безсполучниковi складнi речення, їх рiзновиди. Засоби зв'язку в безсполучниковому складному реченнi. Стилiстичне використання безсполучникових складних речень.
12. Складнi речення з рiзними видами зв'язку. Багатокомпонентнi складнi речення, їх типи.
13. Актуальне членування речення, засоби його вираження. Перiод. Його структурнi типи й особливостi iнтонанцiї. Стилiстична роль перiоду. Текст. Функцiї тексту.
14. Пряма, непряма й невлаcне пряма мова, її структурнi особливостi та стилiстичне використання. Роздiловi знаки при прямiй мовi. Пунктуацiя. Основи сучасної української пунктуацiї.

2.7. Історія української літературної мови

1. Періодизація історії української літературної мови.
2. Давньоруський період в історії української літературної мови.
3. Мова писемних пам'яток Київської Русі.
4. Жанрово-стильова різноманітність старої української мови. Г.Сковорода – видатний представник української літературної мови середніх віків.
5. Мова українського бароко. Ф.Прокопович, І.Величковський, І.Галятовський як представники барокового письменства.
6. Зародження нової літературної мови в Східній та Західній Україні . Роль І.Котляревського в історії української літературної мови.
7. Т.Г.Шевченко – основоположник нової української літературної мови.
8. Роль І.Я.Франка, Лесі Українки в історії розвитку української літературної мови. Розвиток української наукової термінології в працях І.Франка.
9. Основні напрями української лінгвістики другої половини ХХ ст. – поч. ХХІ ст.

2.8. Діалектологія

1. Відмінності між українськими говорами на фонетичному рівні.
2. Відмінності між українськими говорами на морфологічному рівні.
3. Причини існування діалектних відмінностей у національній мові.
4. Загальна характеристика говорів південно-східного наріччя.
5. Загальна характеристика говорів південно-західного наріччя.
6. Загальна характеристика говорів північного наріччя.

2.9. Стилїстика

1. Лексичні, морфологічні та синтаксичні засоби стилїстики.
2. Стилїстичні фігури, особливості їх використання в різних функціональних стилях.
3. Відомі українські вчені-стилїсти та найважливіші праці зі стилїстики української мови.
4. Стилїсовий різновид мови. Характеристика основних стилїв української мови. Відомі українські вчені-стилїсти та найважливіші праці зі стилїстики української мови.

2.10. Вступ до мовознавства

1. Мова як знакова система і сукупність мовних рівнів. Теорії виникнення мови. Мова і мислення. Мова і мовлення. Функції мови.
2. Письмо, його основні різновиди. Виникнення і розвиток слов'янського письма.

Список рекомендованої літератури

Література до розділу 1. Українська література

1. Білоус П. В. Історія української літератури XI–XVIII ст.: Навчальний посібник. Київ: ВЦ «Академія», 2009. 424 с.
2. Возняк М. Історія української літератури. У 2 кн. Кн.1, 2. Львів: Світ, 1992. 415 с.
3. Грушевський М. Історія української літератури: У 6 т. Київ: Либідь, 1993-1996.
4. Давня українська література: Хрестоматія / Упоряд. М.Сулима. Київ: Освіта, 1992. 575 с.
5. Єфремов С.О. Історія українського письменства. Київ: Феміна, 1995. 686 с.
6. Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX–XV століть: У 2 кн. Кн.2 / За ред. В.Яременка. Київ: Аконіт, 2002. С. 447–556.
7. Історія української літератури (Перші десятиріччя XIX століття) / За редакцією П.П. Хропка. Київ: Либідь, 1992. 511 с.
8. Історія української літератури XIX століття: у 2 кн. /За ред. акад. М. Г. Жулинського. Кн. 1. Київ: Відродження, 2005.- 656с.; Кн. 2. Київ: Відродження, 2006. 712 с.
9. Історія української літератури та літературно-критичної думки першої половини XIX ст.: Підручник. / Галич О.А., Бойцун І.Є., Кизилова В.В. ін. Київ: Центр навч. літ., 2006. 391с.
10. Історія української літератури XX століття /За ред. В.Дончика. Кн.1. –Київ: Либідь, 1993. 781 с.; Кн.2. Київ: Либідь, 1995. 420 с.
11. Історія української літератури. Кінець XIX – початок XX ст. : підручник для студ. вищ. навч. закладів: У 2 кн. Кн. 1 / За заг. ред. О.Д. Гнідан. Київ: Либідь, 2005. 624 с.
12. Ковалів Ю.І. Історія української літератури XIX – поч. XXI ст. Том I. У пошуках іманентного сенсу. Київ: Академія, 2013. 512 с.
13. Лебединцева Н.М. Сучасна українська література: Навчальний посібник. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. 104 с.
14. Новий довідник:Українська мова та література. Київ: ТОВ «Казка», 2005. 864 с.
15. Сліпушко О. Софія Київська. Українська література Середньовіччя: доба Київської Русі (X–XIII століття). Київ: Аконіт, 2002. 339 с.
16. Соболь В. З глибини віків: Вивчення давньої укр. літ. в школі: Посібник для вчителя. Київ: Зодіак-ЕКО, 1995. С. 160–186.
17. Сулима М. Українська драматургія XVII-XVIII ст. Київ: ПЦ "Фоліант"; ВД "Стилос", 2005. 368 с.
18. Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики: У чотирьох книгах / Упор. Є.Федоренко, В.Яременко. Київ: Рось, Кн.1. 1994. 703 с; Кн.2. 1994. 718 с; Кн.3. 1994. 687 с.; Кн.4. 1995. 703 с.
19. Чижевський Д. Історія української літератури (Від початків до доби реалізму). Тернопіль: Феміна, 1994. 480 с.

Література до розділу 2. Українська мова

1. Аркушин Г.Л. Іменний словотвір західнополіського говору. Львів: Вежа, 2004. 763 с.
2. Бабич Н.Д. Основи культури мовлення. Львів: Світ, 1990. 232 с.

3. Безпояско О.К., Городенська К.Г., Русанівський В.М. Граматика української мови. Морфологія: Підручник. Київ: Либідь, 1993. 336 с.
4. Бережнюк В.М. Вступ до мовознавства: Словник-довідник лінгвістичних термінів. Ніжин: Ніжин. держпедун-т, 2004. 152 с.
5. Білецький А.О. Про мову і мовознавство. Київ: Либідь, 1996. 224 с.
6. Вихованець І.Р., Городенська К.Г. Теоретична морфологія української мови. Київ: Пульсари, 2004. 209 с.
7. Вихованець І.Р., Городенська К.Г., Грищенко А.П. Граматика української мови. Київ: Рад. шк., 1982. 209 с.
8. Горпинич В.О. Будова слова і словотвір. Київ: Рад. шк, 1977. 120 с.
9. Горпинич В.О. Сучасна українська літературна мова: Морфеміка. Словотвір. Морфонологія. Київ: Вища шк, 1999. 206 с.
10. Жовтобрюх М.А. Українська літературна мова. Київ: Наук. думка, 1984. 255 с.
11. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства. К.-О.: Вища шк., 1994. 278 с.
12. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. Київ: Академія, 2000. 368 с.
13. Огієнко О. Історія української літературної мови. Київ: Либідь, 1995. 294 с.
14. Пономарів О.Д. Стилїстика сучасної української мови. Київ: Вища шк., 1992. 236 с.
15. Сербенська О.А. Культура усного мовлення. Київ, 2004. 214 с.
16. Слинко І.І., Гуйванюк М.В., Кобилянська М.Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання. Київ: Вища шк., 1994. 670 с.
17. Сучасна українська літературна мова / За ред. М.Я. Плющ. Київ: Вища шк., 1994. 416 с.
18. Сучасна українська літературна мова: Вступ. Фонетика / За заг. ред. І.К.Білодіда. Київ: Наук. думка, 1969. 436 с.
19. Сучасна українська літературна мова: Лексика і фразеологія / За заг. ред. І.К.Білодіда. Київ: Наук. думка, 1973. 439 с.
20. Сучасна українська літературна мова: Морфологія / За заг. ред. І.К.Білодіда. Київ: Наук. думка, 1969. 583 с.
21. Сучасна українська літературна мова: Синтаксис / За заг. ред. І.К. Білодіда. Київ: Наук. думка, 1972. 515 с.
22. Тоцька Н.І. Сучасна українська літературна мова: Фонетика, орфоепія, графіка, орфографія. Київ: Вища шк., 1995. 152 с.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Порядок оцінювання: конкурсний бал вступника для здобуття ступеня магістра оцінюється за шкалою від 100 до 200 балів. Фахове вступне випробування проводиться у письмовій формі за тестовими технологіями. У ході фахового вступного випробування вступник розв'язує 20 завдань.

1 рівень (високий): 200–180 балів виставляється вступникам, які в повному обсязі виконали завдання (тестові завдання), продемонстрували обізнаність з усіма поняттями, фактами, термінами; адекватно оперують ними при розв'язанні завдань; виявили творчу самостійність, здатність аналізувати факти, які стосуються наукових проблем. Усі завдання (тестові завдання) розв'язані (виконані) правильно, без помилок.

2 рівень (середній): 179–160 балів виставляється за умови достатньо повного виконання завдань (тестових завдань). Розв'язання завдань має бути правильним, логічно обґрунтованим, демонструвати творчо-пізнавальні уміння та знання теоретичного матеріалу. Разом з тим, у роботі може бути допущено декілька несуттєвих помилок.

3 рівень (достатній): 159–140 балів виставляється за знання, які продемонстровані в неповному обсязі. Вони, зазвичай, носять фрагментарний характер. Теоретичні та фактичні знання відтворюються репродуктивно, без глибокого осмислення, аналізу, порівняння, узагальнення. Відчувається, що вступник недостатньо обізнаний з матеріалом джерел із навчальної дисципліни та не може критично оцінити наукові факти, явища, ідеї.

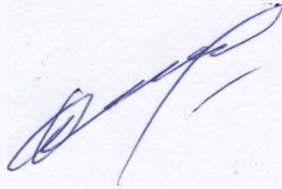
4 рівень (низький): 139–100 балів виставляється за неправильну або поверхневу відповідь, яка свідчить про неусвідомленість і незрозуміння поставленого завдання. Літературу з навчальної дисципліни вступник не знає, її понятійно-категоріальним апаратом не володіє. Відповідь засвідчує вкрай низький рівень володіння програмним матеріалом.

Голова фахової атестаційної комісії

Лілія ЛАВРИНОВИЧ

Відповідальний секретар
приймальної комісії

Олег ДИКИЙ